

II. Zvezek. * * * * *

* * * * * IV. Letnik.

Urejuje:

Ivanka Anžič.

SLOVENKA

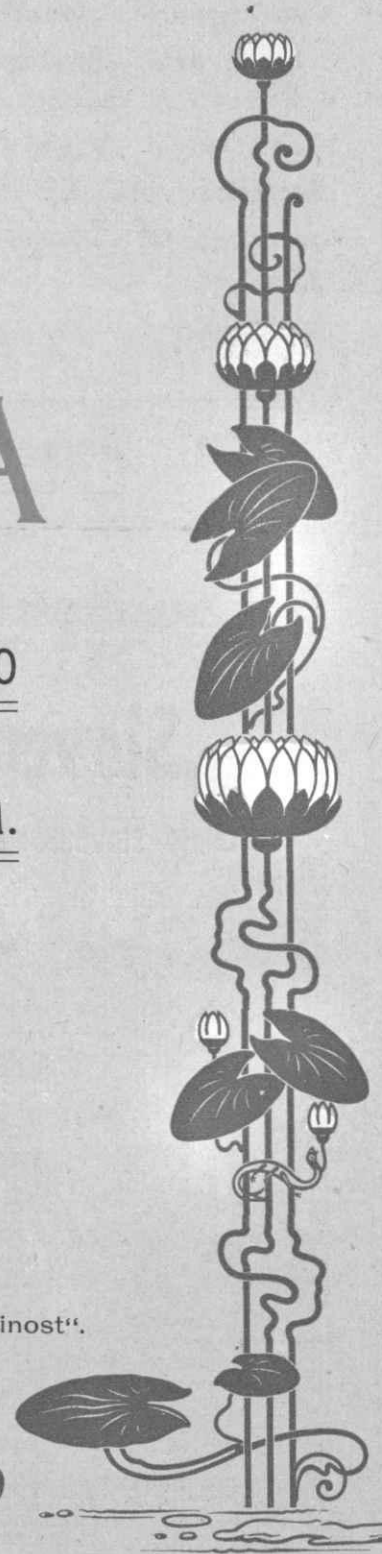
* * * * * Glasilo

slovenskega ženstva.

V TRSTU 1900.

Izdaje in tiska Tiskarna „Edinost“.

Odg. urednik Franjo Klemenčič.

Vsebina II. zvezka.

Zorana: „Biseri“, pesem	stran 25
Ivanka: „Bistvo ženskega vprašanja“	„ 26
Zofka Kveder: „Ana Jokavenko“	„ 28
F. K.: „Praktična stran ženskega vprašanja“, ...	„ 29
Fr. Ilešič: „Pevec—slepec—dalekovidec“	„ 30
Arne Novak: „Nove faze moderne žene“	„ 32
E. Gangl: „Ob cerkvi“, pesem	„ 36
Oton Zupančič: „Ivanič in Panijan“	„ 36
Zofka Kveder: „Študentke“, nadaljevanje	„ 37
E. Gangl: „V sanjah“, pesem	„ 39
Feodor Sokol: „Vzgoja in omika ali izvir sreče“	„ 40
„Socijalno vprašanje in zavod sv. Nikolaja v Trstu“	„ 42
Oton Zupančič: „Vasovalec“, pesem	„ 43
„Listek“	„ 44
„Razgovori“	„ 47

Prihodnja številka izide 25. t. m.

„Slovenka“

Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v tiskarni „Edinost“ v Trstu

15. dne vsakega meseca.

Naročnina znaša 6 kron za vse leto, za pol in četrť leta razmerno. — Rokopisi naj se pošiljajo urednici Ivanki Anžič, Trst, ulica Campanile št. 10. III. nadstr., naročnina pa upravnistvu, ul. Molin piccolo št. 3. II. nadstr.

„Edinost“

Glasilo političnega društva „Edinost“
za Primorsko.

Izhaja enkrat na dan, razun nedelj in praznikov ob 6. uri zvečer.

Naročnina znaša: Za celo leto 24 kron, za pol leta 12 kron; za četrť leta 6 kron; za en mesec 2 kroni.

Naročnino je plačevati naprej. Na naročbe brez priložene naročnine se uprava ne ozira.

Po tobakarnah v Trstu se prodajejo posamezne številke po 6 stotink (3 nvč.); izven Trsta pa po 8 stotink (4 nvč.)

Vabilo na naročbo „Slovenke“.

P. n.

Z novim letom 1900 začne „Slovenka“ svoj četrti letnik. Jedino slovensko, oziroma jugoslovansko žensko glasilo je postalo tekom prvih let svojega obstanka tako priljubljeno, da je vsaka posebna hvala nepotrebna. Izdajatelj lista se pa nočejo zadovoljiti z dosedanjimi uspehi, temveč hočejo napeti vse moči, da priboré „Slovenki“ tisto veljavo, ki sodi edinemu glasilu našega ženstva. Naša „Slovenka“ mora postati dostojna vrstnica enakim listom drugih omikanih narodov.

Žensko vprašanje zanima danes najviše duhove obeh spolov, in vsi izobraženci priznavajo njegovo veliko važnost, naj se že kakor koli postavljajo napram posamičnim zahtevam ženstva. Materijal, ki ga to vprašanje obsega, je pa tako ogromen, da je za njega spoznavanje potreben poseben študij. In „Slovenki“ bo prva naloga, omogočiti in pospeševati to proučevanje. Zato bo posvečevala vso brigo in pozornost vsem pojavom ženskega gibanja in bo stala odločno na stališču ženskih pravic, ženske osamosvoje. Ozirala se bo pa tudi na vse prikazni, ki so direktno ali indirektno v zvezi z ženskim pokretom, dobro vedé, da je žensko vprašanje v svojem bistvu le en list velike knjige, le del organske celote, socijalnega vprašanja.

V ta namen bo „Slovenka“ objavljala temeljite znanstvene članke in razprave, izvirne in v dobrih prevodih, dalje: brižno sestavljeno kroniko ženskega gibanja — doma in po svetu — ter bibliografijo ženske socijologije. Pa tudi zabavnega dela ne bo zanemarjala, temveč bo skrbela za dobro leposlovno gradivo v vezani in nevezani besedi. Spise bo objavljala tudi v hrvatskem oziroma srbskem jeziku; a da bodo taki sestavki tudi Slovencem lahko umljivi, bo v vsaki šlevilki tolmačila manj umevne hrvatske besede.

Mnogo priznanih književnikov je obljubilo uredništvu svoje sodelovanje, med njimi zlasti: **Anton Aškerc, Aleksandrov, Ljubomir Babić-Gjalski, Alojzij Benković, Bogomila, Danica, Desimira, dr. Fran Eller, Engelbert Gangl, Fran Goestl, Fran Govékar, Fran Jagar, Vladimir Jelovšek, Etbin Kristan, Kristina, Henrik Krizman, Zofka Kveder, Jaňko Leban, Janko Leskovar, Márica, Márica II., Milan Marjanović, Anton Medved, Mihovil Nikolić, Potočan, Jakob Vetušekov, Vida, Antonin Zavadil, Zorana, Oton Zupančič, Žabnik i. dr.**

Tudi z svojo zunanjo obliko pokaže „Slovenka“ v novem letniku, da napreduje s časom. Radi boljšega urejevanja in ložjega pregleda za čitatelje pa bo izhajala enkrat na mesec, seveda razmerno povečana.

Da bo mogla izpolnjevati vse svoje številne in težke naloge, je pa treba splošne podpore jugoslovanskega čitateljstva, zlasti našega ženstva. Zato se obračamo do Vas z uljudno prošnjo, da se blagovolite naročiti na „Slovenko“, ter jo priporočiti tudi svojim prijateljem in znancem, kajti samo, ako se krog njenih naročnikov povsod razširi, ako nam stari naročniki pridobé novih, bode mogla materijalno in intelektualno uspevati in se razvijati v korist našega ženstva, našega naroda, pospešujé naš splošni napredek.

Naročnina znaša za vse leto **6 kron.** — Naročuje se na upravnishtvu „Slovenke“, v Trstu, ulica Molino piccolo št. 3.

Z odličnim spoštovanjem,

uredništvo in upravništvo „Slovenke“.

V TRSTU, meseca decembra 1899.

O božiču.

Spisal E. Kristan.

Zemlja je bila bela, nebo pa sivo. Debel sneg je ležal po tleh, po strehah, po drevju. Nebo pa je bilo enakomerno zavito v daleč, daleč raztegnen siv oblak, vse obzorje brez vsake druge nijanse, brez vsake pičice kakšne druge barve. Po hišah so kurili v pečeh, na cesti je bilo kaj takega nemogoče. Zato so bili ljudje po hišah, vsaj po nekaterih, zadovoljni; po ulicah pa so cvokotali z zobmi, drgetali po vseh udih, stiskali roke v žepe, energičnejši pa so izpuščali včasih kakšno prav krepko kletvico v mrzli zrak, ki se pa zato vendar ni hotel ogreti.

Večinoma pa so bili oni, ki sploh kaj imajo, dobre volje. Božič — v tej besedi je nekaj čarovnega. In takrat je bil Božič. Seveda niso opravičeni vsi slavospevi, namenjeni temu prazniku in marsikatera božična idila izvira samo iz plodovite domišljije pisateljev; tudi o tem času je na zemlji mnogo več tragičnih ali pa vsaj neveselih prizorov, nego radostnih in vznášajočih. Pa, odpustite. Nisem se namenil, pisati študije, temveč povedati sem vam hotel samo neko dogodbico. Nič posebnega. Kajti prepričan sem, da se dogaja na tisoče takih in podobnih stvari. Saj je vzlic vsej raznovrstnosti vendar v ljudskem življenju tisoč momentov, ki vse spajajo. In zato mi se zdi skoro nemogoče, da bi povedal kaj popolnoma nezaslišanega, kaj takega, kar se je samo enkrat zgodilo v vseh vekovih. Tako izrednih dogodkov ne poznam. Torej moram ostati pri navadnih rečeh in nasledno dogodbico pripovedujem samo radi tega, ker me bližajoči se Božič spominja na njo. Prvi del so mi povedali ljudje, ki so starejši od mene in poznajo dotične razmere. Drugemu delu sem bil sam priča. Pa, da ne lažem: pripovedujem vso stvar pravzaprav iz egoizma, ker se bojim, da bi bil o Božiču zelo žalosten, ako bi moral sam misliti na ta dogodek.

I.

Bil je torej dan pred Božičem. V hiši trgovca Drobniaka je bilo jako živahno. Kupčije so bile dobre, kar je o takih praznikih jako važno. Kadar je pri hiši denarja, ni uroka, da ne bi bilo veselo. Pripravljali so se torej že več nego teden dni na praznik, ki se ga vesele stari in mladi ljudje. Drobnik in njegova tridesetletna soproga sta imela otroka, sedemletno dekletce Natuško, ki je pisala že pred štirinajstimi dnevi Jezusku dolgo dolgo pismo, naštevši mu vse svoje želje, kar jih je gojilo njeno otroško sreč. Kakor je bila majhna, je bilo teh želj dovolj, a bila je vendar prepričana, da ji Božič izpolni vse. Samo radi ene ni bila tako gotova in prav ta ji je bila najmilejša. Drage volje bi bila sklenila z Jezuskom kompromis, tako, da bi bila žrtvovala kakšno punčiko, knjigo s slikami, ali pa celo toli zaželjeno kuhinjo, ako bi le prišel Ažmanov Tonče na božični večer k njim. To je bil devetleten fant, s katerim se je Natuška često igrala in včasih sta šla tudi skupaj v šolo ali pa iz šole. Ažman in Drobnik sta bila dobra prijatelja in njuni soprogi sta bili celó nekaj v sorodu. Tako sta se otroka seznanila. V časih je šla Natuška k Ažmanovim, v časih je prišel Tonče k Drobnikovim in starišem je bilo to povsem všeč, ker so si prihranili mnogo skrbi radi otrok, ki v teh letih ne morejo živeti brez družbe, pa bi bili sicer uhajali na ulico in kdo vé kam, pa pri tem zašli v slabo družčino.

Natuška in Tonče sta bila po svoje tudi jako dobra tovariša. Njiju igračke so bile nekako skupna last; če je imel eden njiju kakšne slaščice, jih je moral tudi drugi okusiti, in če sta skupaj kam šla, sta se morala vedno držati za roko.

Natuški se je zdelo nemogoče, da o Božiču ne bi bila s Tončetom skupaj. Kratko malo nemogoče. Zato je tudi pisala Jezusku, naj poskrbi, da oče in mati povabita Tončeta na božični večer v svojo hišo, kajti to je vedela, da ona tisti dan ne more k Ažmanovim. Vendar se je bala, da bo njena prošnja zaman, kajti igračke in knjige in obleke prinese Jezusček lahko iz nebes, Tončeta pa ne. No, slučajno se je zgodilo, da sta bila Ažman in njegova gospa za Božič sama povabljeni k neki znani, visoki rodbini v Gradec in če bi bila odklonila vabilo s kakršnim koli-izgovorom, bi bila zamera gotova. In ko je Drobnik, ki je kdo vé odkod izvedel Natuškinu željo, vprašal Ažmana, ali bi pustil Tončeta na sveti večer k njemu, je le ta prav veselo pritrdil.

In tako se je zgodilo, da se je Natuškina želja izpolnila.

Ej, to je bilo veselo takrat okrog božičnega drevesca, na katerem je gorelo nešteto svečic in na čegar vejah so svetili zlati orehi in neštete druge malenkosti, razveseljujoče otroško sreč. Okrog pa so bili nakopičeni razni darovi za Natuško in za Tončeta in za očeta in mater. Otroka nista vedela, kaj početi samega veselja. Plesala sta okrog drevesca, teкала sta sedaj tja, sedaj sem, pokazovala sta drug drugemu in starišem darove, s kratka, verjela sta, da je podobno tudi v nebesih.

To je bil svet večer, katerega sta se oba dolgo spominjala. Še večkrat sta pozneje oba, kadar se jima je primerilo kaj lepega, dejala: to je tako, kakor takrat o Božiču.

II.

Čas se ni ustavil ob tistem lepem Božiču. Neustavno je hitel v večnost, niti za hip ni obstal. In tako so Natuški in Tonetu minevala otroška leta. Za oba je prišla doba, ko se dogajajo prve večje izpremene v človeškem srcu; čuti se vzbujajo, postajajo zavednejši in življenje dobiva prvič neko globokejšo veljavo. Nekateri ljudi zadene to nekoliko prej, druge pozneje, pravijo, da nekaterih sploh nikdar; ali teh mora biti jako malo.

Natuška in Tone nista s štirinajstimi, petnajstimi leti sanjarila o tajnih pripovedih zvezd, nista si priznavala lju-bezni. Ali ko je Tone odšel po dovršeni gimnaziji v Gradec na vseučilišče, je bilo obema težko pri srcu. Vsaj temno sta slutila, da ju veže nekaj močnega in da je med njima nekaj sladkega, prijetnega, — več nego otroško prijateljstvo in navada skupnega občevanja. Ko se je Tone odpeljal, je stala Natuška dolgo na kolodvoru. Na obeh straneh je bilo slišati nekaj vzdihov in celo nekoliko solzâ je poteklo.

Tone se je vrnil na prve počitnice. Natuška je prav tedaj dovršila svoje nauke na višji deklinški šoli. Nosila je seveda že dolga krila in rekli so ji: Gospica Natalija. Mladi, pa včasih tudi starejši gospodje so upirali vanjo poželjive poglede, kar je bilo zelo umevno, kajti bila je lepa kakor model za kako Venero. In to je bilo od začetka sveta tako, pa ostane menda vedno tako, da lepa dekleta ugajajo možkim. No, Natuška se ni zmenila za to in če jo je kdo opozarjal, da je že tolikim gospodom zavrtila glave, se je le poredno smejala. Kdo vé, kaj je mislila!...

Tudi v hiši očetovi so se zgodile razne izpremene. Zadnja leta je bila kupčija izredno srečna in Drobnikovo premoženje je naraščalo, da se je sam čudil. Včasih je denar kar deževal v hišo. Drobnik je razširjeval kupčijo, kupil je novo, veliko hišo, vilo na deželi, pristopil je raznim delniškim

podjetjem, s kratka: ne da bisam vedel, kako se je zgodilo pravzaprav, je postal velik gospod.

Ko je Tone prišel prvič iz Gradca, se je kar čudil.

Drobniku je njegov novi položaj nalagal vsepolno novih socialnih dolžnostij. Vsaj domišljal si je to in njegova soproga ga je zlasti naganjala, naj se »pokaže«. Po zimi so v novi hiši prirejali plesove, soareje, čajne večere, po leti pa izlete in piknike. Neki dan so tudi Toneta povabili na »partijo« na deželo, kar je on sprejel z največim veseljem.

Dolga vrsta kočij se je odpeljala v Hruškovico, kjer je Drobnik imel svojo vilo z velikim vrtom. Za vasjo je bil hrib, obraščen s starim, krasnim gozdom.

Vsa družba je zajutrkovala v vili, potem pa so se peš odpravili v gozd. Imeli so seboj malo godbo, angležke igre, jedi in pijače, in vse je bilo veselo. Zlasti mladina.

Tone in Natuška sta hodila skupaj, ako se sme sploh govoriti o hoji. Kajti tu se je skakalo, tekalo semtertja, porrednosti ni bilo ne konca ne kraja. Natuška in Tone sta se prišla za roko, pa sta jo ubrala navkreber, da se je kar prasišlo za njima.

— Kdo naju preteče?

Mnogo parov je teklo za njima, ali menda nihče ni imel tako dobrih nog, kakor ona dva. Prva sta prispela na grič in dolgo sta morala čakati, dokler je prišla družba za njima. Pa ona nista niti opazila tega. Od tekanja spehana, sta globoko dihala, lea so jima žarela, oči so se jima svetile. Še vedno sta se držala za roko, ne da bi izpregovorila besedice. Ali bilo je, kakor bi si bili roki pripovedovali — mnogo — milih, ljubih stvarij.

Družba je našla pripraven prostor, kjer se je utaborila. Igrali so lawn-tennis, peli si, godba je svirala in konečno so začeli plesati. Ah, kako so se vrtili po mehkem mahu! Natuška in Tone nista niti pomislila, da bi se moglo še komu na svetu tako dobro goditi, kakor njima. Menda sta tudi največ plesala. Seveda se je morala Natuška včasih tudi s kakšnim drugim gospodom zavrteti. Tone je moral tudi druge dame poprositi plesa, ali največ sta vendar skupaj plesala!

Bil je zopet krasen dan. No, prišel je večer in zabava se je morala zaključiti. Družba se je z lampijoni in bakljami vrnila v vilo, kjer so vsi prenočili; drugo jutro pa so se odpeljali nazaj v mesto.

Natuška je bila srečna, kolikor le more biti srečno dekle v njenih letih.

A ko so se gostje poslovili, jo je mati poklicala, ter ji dejala:

— Čuj, Natuška. Opozoriti te moram na nekaj, česar sama menda še nisi pomislila. Včeraj si se neprenehoma družila z Ažmanovim Antonom, vedno si plesala z njim. To pa ne gre. Saj veš, kakšen je naš sedanjí položaj. Ti si sedaj, hvala Bogu, bogato dekle in lahko izbiraš med prvimi snuboki, katerih se ti ne manjka. Ažmanovi nimajo ničesar. Bilo bi jako nepremišljeno, prezirati to dejstvo. S kratka: oče in jaz želiva, da bi se vedla bolj rezervirano napram mlademu Ažmanu.

Natuška jo je pogledala čudno, skoro bolešno. Ali bila je poslušno dete. Niti besedice ni zinila in posihdob ni več toliko plesala s Tonetom.

Počitnice so kmalu minile in mladi Ažman se je odpeljal na Dunaj, da nadaljuje vseučiliške nauke.

III.

Nihče ne more gledati v bodočnost — tudi Drobnikovi niso imeli tega daru. Da so vedeli, kaj se zgodi v dveh letih, bi morda ne bili opominjali svoje Natuške, naj se ne peča toliko z Ažmanovim Tonetom...

Če je bilo takrat še res, da se Natuški ni manjkalo oboževalcev, s katerimi bi bilo tudi resno računati za gotove slučaje, je vzeti v poštev, da je to bilo pač takrat res; v dveh letih se je pa to izpremenilo v marsičem. Natuška je bila še vedno lepo dekle. Še vedno — tako so govorili tisti, ki nosijo v sebi Faustovega vedno zanikujočega duha. Nepristranska sodba pa je morala reči: Natuška je krasno dekle in od dne do dne postaja še krasnejša. Njene oči, ki so bile nekdanj samo lepe, so postale sedaj tudi izrazite. Nekaj globokega je bilo v njih, kar je pripovedovalo poznavalecu ljudske duše čudne povesti o življenju, razvijajočem se in mogočno valujočem v dnu sreča. Ali tisti, ki so se takrat vrteli okoli Natuške in

ji šepetali ljubezive besede v ušesa, niso čitali v njenih očeh. Oni so računali hladno in premišljeno. Matematika pa je eksaktna veda in njeni problemi se spreminjajo z izpremenjenimi številkami. Mnogoštevilni Natuškini oboževalci so računali danes drugače, nego pred dvema leti.

Grobnik je bil izkušen trgovec, pa vendar ni bil dosti premeten. Nenadejana sreča ga je storila preveč predrznega; v dveh kratkih letih je bilo veliko premoženje izgubljeno. Razna podjetja, na katerih je bil angažiran, so propala in polomi so požrli njegovo novo hišo, vilo in ogromne svote denarja. Še vesel je moral biti, da ni bilo hujšega. O nekdanjih koncertih, plesih, izletih ni bilo več govora; Grobnik je moral skrbeti, kako da zasluži toliko, da zamore vsaj deloma dostojno živeti z ženo in hčerjo. To je bila tem večja briga, ker se Grobnikova ni mogla odvaditi lepim toaletam in podobnim rečem, katerih ni brez denarja. In z agenturami je bilo težko zaslužiti toliko.

Natuška torej nije bila več »partija«. Njeni nekdanji oboževalci pa so rekli potihoma: »Saj nismo neumni« in izgignuli so drug za drugim. Grobnikovi soprogi ni bilo več treba sprejemati mnogoštevilnih posetov.

Natuški ni bilo žal tega. Saj se ni nikdar dobro počutila med onimi gladkimi figurami, ki so vedno tako govorile, kakor so se naučile iz raznih »Komplimentirbücher«, a niso imeli ničesar lastnega v sebi. Materi pa je bilo žal, kajti izgignile so ji razne lepe sanje... Tudi ona je slišala, da pride Ažmanov Tone zopet na nekaj tednov domov, ali ona je ostala ravnodušna ob tej vesti. Natuški pa je nekaj zablščalo v očeh in v srečo jo je nekaj speklo. Spomnila se je nekega lepega svetega večera iz onih časov, ko je bila še otrok in misli so ji tkale trak iz onih let do trenutka sedanjosti...

Tone je res prišel. Bil je že pravi mož, ki je znal samozavestno nastopati. A notranjost mu ni bila tako krepka in samostalna, kakor bi bilo soditi po njegovi zunanosti.

Drugi dan po njegovem prihodu ga je Natuška srečala na trgu. Pozdravil jo je kakor izvežban kavalir, vendar se je Natuški zdelo, da je v njegovem poklonu še nekaj družega, nego formalna uljudnost. Nehoté se mu je nasmehnila in njena roka se je lahko tresla, ko jo je on krepko stisnil.

Imela sta si pripovedovati marsikaj; prva ura je bila prekratka za to. Torej ni bilo družega, nego shajati se bolj pogostoma. Priložnosti za to sta imela dovolj in nikdar nista bila v zadregi za snovi.

Natuškina mati je vedela, da sta njena hčerka in Ažmanov sin pogostoma skupaj. Ali sedaj ni več poučevala hčerke, da bi bilo neoprostivo, zabavati se s Tonetom, a Natuška tudi ni več mislila na tiste dobre svete, ki jih ji je bila mama dajala pred dvema leti. Ali neki dan je Ažman poklical sina ter mu dejal:

— Tone, ti si že razumen in prav za prav bi moral sam imeti dosti pameti. Ali meni se zdi, da si se več učil v knjigah nego v življenju. To je že stara stvar, da morajo včasih stariši skrbeti za svoje otroke in jih poučevati tudi takrat, ko so že odrasli in ko bi se stariši lahko marsikaj učili od svojih otrok. Ti si morda učen, bolj nego jaz, saj nisem bil nikdar na vseučilišču, tudi v latinske šole nisem hodil; ali v življenju sem se učil in to umem bolje od Tebe. Čuješ, to ni pametno, da hodiš toliko z Drobnikovo Natalijo. Saj veš, da imajo ljudje dolge jezike in dekletu bi to utegnulo škodovati danes jutri. Morda si celo sama dela nadeje, ki se ne morejo izpolniti. Kajti vzeti vendar ne moreš dekleta. Drobnikovi so popolnoma dogospodarili. Prav ničesar nimajo več, jaz poznam dobro razmere. Izgubili so več nego ljudje vedo. Kdo vé, kako bo, kadar stari zatisne oči? Same dolgove imajo. To dekle torej ne more biti nevesta za tebe. In če si kdaj mislil na to, izbij si stvar iz glave. Nisem ti še povedal, da so naše razmere sedaj drugačne. Jaz sem vedno kupoval srečke — človek ne more vedeti, kaj se zgodi — no, in zadnjič sem zadel. Bila je lepa svotica. Mi smo sedaj bogati ljudje. Ti boš ložje študiral, nego doslej in kadar narediš doktorja, ti ne bo treba iskati kruha po tujih pisarnah. Sam svoj gospodar boš lahko in lahko si izbereš ženo, ki ti prinese kaj v hišo...

Tone se je popraskal za ušesi. Očetove besede mu niso bile prijetne, ali notranjost mu ni bila tako krepka, kakor bi bilo soditi po njegovi zunanosti...

Kmalu se je zopet odpeljal na Dunaj, da bi tam dalje študiral in naredil svojega doktorja....

Štirideset let je minilo. Oh, koliko življenja! Koliko upanja in razočaranja, koliko dela in boja, koliko veselja in žalosti! . . .

Štirideset let . . .

Zima je,

Skoro štirinajst dni je naletaval sneg, sedaj droben kakor kaša, sedaj velike cunje; toliko ga je bilo, da ga po ulicah ljudje in snežni plugovi niso mogli sproti pospraviti. Zunaj na polju pa je ležal na debelo, da se je človek, ki je zagazil vanj, čez koleno udiral v belo naslago.

Sedaj je nehalo snežiti, nastopal pa je mraz, da je vse škripalo. No, pa vsaj gazi so se sedaj lahko naredile, ne da bi se bilo bati, da jih sneg v pol ure zopet zamete. In to je dobro, kajti noč je sveti večer in ljudje imajo mnogo opraviti na ulicah. Zvečer bodo prižigali svečice na božičnih drevesih, po vejah bo trebalo razobesiti zlatih orehov in sladčie, na mize bo trebalo položiti različnih darov za otroke in za odrasle. Vsega tega treba nakupiti po prodajalnicah in potem skrbno skriti pred radovednimi očmi onih, katerim so darovi namenjeni. Kajti otroci nočejo že več verjeti, da jim prinaša Jezusek sve tiste lepe reči, ki so jih bili napisali.

Po ulicah je vse polno ljudi. Vsi imajo opraviti, vsi kupujejo darove.

Vsi. Ne . . . tu med množico koraka počasi sključena starka, ki se ustavlja včasih pred kakšnim prodajalniškim izlogom, kjer žare električne tulpe. Semtertja postoji dolgo na mestu in gleda one krasne predmete, ki so tu izloženi, da bi vabili kupovalce. Ali nikjer ne stopi v prodajalnico, nobene reči ne kupi. Kadar se je naveličala, dvigne počasi glavo. Njene oči so mrtve, lica vela. V njen obraz so vrezane ostre črte med gubami, raztezajočimi se na vse strani. Pred drugim oknom postane zopet. Tukaj prodajajo obleke, svilo in podobne reči. Kakor je to ne bi zanimalo, se je tedaj nejevoljno obrnila in počasi odkorakala dalje. Težko je bilo reči, ali je noge drsaje postavljala pred se, ali jih je vlekla za seboj. Dasi je bilo njeno gornje telo videti majhno, ker je bilo popolnoma zgrbljeno, je bilo vendar očevidno pretežko za njenimogi. Ali starka najbrže ni mislila na to. Kdo vé, ali je sploh mislila kaj? Korakala je po ulici, kakor bi moralo biti tako, ne po svoji volji, temveč vsled neke sile, katere pa gotovo ni umela, morda niti čutila.

Pred bližnjo izložbo se je zopet ustavila. Tukaj so bile razstavljene in razobešene raznovrstne igračke, ki razveseljujejo otroška srca: bobni, sabljice, puške, leseni konji, petelini s pobarvanim perjem in s piščalkami, kuhinjska posoda in še neštivilni drugi predmeti, ki delajo starišem neskončne preglavice, kadar morajo igrati ulogo Jezuska in ugibati želje pridnih ali pa tudi ne pridnih otrok. V te igračke se je zagledala starka. In njeno nagubančeno lice se je za trenotek spremenilo. Bilo je videti, kakor bi se bilo razlilo nekaj zelo blagega po tem obrazu in v očeh ji je nekaj zasvetilo, kakor bi se bil za hip mladeniški ogenj povrnil vanje. Morda so se dvigali v njeni duši davni spomini, spomini iz minolih, menda pozabljenih časov, ko so take igračke še razveseljevale njeno srce . . .

Dolgo, dolgo je zrla skozi steklo. Gotovo je razgledavala vsaki predmet posebej. Na stolpu je ura že večkrat bila — ona ni čula ničesar. Včasih je mrzli veter ostreje popihnil, da je prodril skozi obleko do kostij. Tedaj je pritegnila veliko obnošeno ruto, s katero se je bila ogrnila, tesneje okoli sebe. Komaj je bilo videti, da se je stresla, in če se ni ganila. Gledala je igračke, kakor bi jo bili bobenčki in lončki in vrtuljki občarali.

Po cerkvenih stolpih so ure bile — devet. Tudi najmarljivejši trgovci so že zapirali svoje prodajalnice. Iz trgovine, pred katero je stala žena, je stopil mlad pomočnik s ključmi v roki.

— Ej, starka, domov pojdemo. Sveti večer je, pa devet je ura.

Starka ga je pogledala. En hip je bilo, kakor ga ne bi umela. Potem je nekam jezno mahnila z roko in v očeh se ji je pokazalo nekaj mračnega. Pomočnik je zaprl železno ruleto pred oknom, ona pa je počasi odšla. Brez cilja.

Ulice so bile skoro prazne. Le tu in tam je še kdo hitro stopal proti domu. Postalo je tiho in temno po ulicah in trgih. A izmed zastorov pred okni so svetile neštivilne lučice, ki so jih prižigali na božičnih drevesih in pred jaslicami, ali starka ni videla ničesar; tako visoko ni dvignila svojih očíj.

Zmrznjeni sneg je škripal pod njenimi nogami; ona je korakala dalje, gugaje se težko na desno in levo. Včasih je kdo v hitenju zadel ob njo. Ona se je komaj zmenila za to. Po ulicah je hodila, ne da bi sploh pazila, kje hodi. Večkrat se je zgodilo, da je prišla po dvakrat, trikrat na prostor, kjer je že bila. Tudi tega ni opazila. Zvezde so se pokazovale gosteje na jasnem nebu, ure so prehajale, na ulice so zopet prihajali ljudje. Zvonovi so začeli peti z lin, bližala se je polnoč, ljudje so hiteli v cerkve. Starka ni opazila ničesar.

Konečno jo je premagala utrujenost. Komaj se je še gibala. Prišla je pred samostansko cerkev. Visoke stopnice so se vspenjale do vrat. Tja je sedla.

Ljudje so hiteli mimo nje. Nekateri so se ustavili, po gledali so jo, skomizgnili z ramami in šli dalje. Drugi je niso niti pogledali.

Bil je hud mraz, a starka je bila že tako prezebla, da ga ni več čutila.

Od mosta sem se je približal človek. Tudi on je bil star, sključen, na upognjenem vratu je tičala glava s sivimi, skoro belimi lasmi, ki so neredno viseli izpod zamazanega, staromodnega cilindra. Oči so bile temne, brez vsakega izraza, lice, polno gub, je bilo pokrito z dolgo, neurejeno sivo brado. Kolena so bila tako slaba, da je bilo videti, kakor bi se o vsakem koraku hotelo prelomiti. Opiral se je na debelo palico, katero si je menda odrezal kje v gozdu.

Pred starko se je ustavil.

— To je neumnost, je dejal s hripavim glasom. Kaj pa delate tukaj? Domov pojdite. Saj še zmrznete tukaj.

Ona ga je nemo pogledala.

— Kaj ne slišite? Tukaj zmrznete.

— Kaj Vam mar? je ona odgovorila monotono.

— Pa zmrznete.

— To je vse eno.

— Kaj?

— To je sve eno. Tam pod streho se tudi lahko smrzne.

— Eh, no, pri meni v kleti tudi.

Mož je sedel na drugo stran stopnic, uprl komolea na koleno in položil čelo v dlan. Dolgo sta sedela tako, ne da bi izpregovorila besedico. Konečno se je on zopet oglašil:

— Kako pa se imenujete?

— Kdo pa se zmeni za to?

— No, meni ni nič mar.

— Nataša mi pravijo. Drobnikova Nataša . . . je odgovorila starka izza kratke stanke.

— Nataša, je ponovil mož počasi, kakor bi brskal po starih spominih.

— Kdo pa ste Vi? je vprašala ona.

— Jaz? Ažman Tone. Pa saj me itak ne poznate.

— Tone . . . je rekla ona tiho, brez naglaske in potem sta obmolnila oba. Tiho sta sedela na stopnici in nemo zrla v zvezdno božično noč.

Od daleč je prišel stražnik.

— He! kaj pa delata tukaj? Domov pojdita, sicer Vaju odpeljem v luknjo. Jaz nočem biti odgovoren za ljudi, ki zmrznejo po lastni krivici.

Starka ni zinila besedice, mož je nekaj zamrmral. Oba sta vstala in težko odšla — vsaki na svojo stran . . .

SLOVENKA

Glasilo slovenskega ženstva.

Št. 2.

V Trstu, dne 15. februarja 1900.

Letnik IV.

Biseri.

avel večerni dih je prek dolin,
poljublja sonce zadnjič Apenin,
v palači tam kraj Tibere bregov
z nosilnico pa čaka trop robov.
A gori v krilu bajnih je dvoran
v posodah zlatih že obed izbran;
iz sužnjic spev... kot tožba v mrak zveni,
po domu mar?... Ne, tujki se glasi,
ki v dom so Grahov jo prinesli spet,
Korneliji da vrne nje poset...
Glej, ... tam tik čarno vezanih preprog,
kjer s ščitom v roki stoji bojni bog,
Penati kjer in Lari se časte,
v blazine mehke sedli sta gospe...
Pa teče njima govorice nit:
Kaj vse Rimljan je storil zmagovit'
in kaj prinesli sabo so zlata
iz Kartagine, ... tam onkraj morja...
Nekdaj še Rim se tresel je pred njo,
ko se mu bližal Hanibal z vojsko:
zdaj krasno mesto — razvalin je kup,
junaški rod pa škuša robstva strup...

Gospa kampanjska tu se oglasi:
»Kornelija! ... ah, daj pokaži mi,
kaj Scipijon je, slavni oče tvoj,

takrat prinesel biserov seboj,
ko vrnil se je z numidijskih tal
in v sponah Sifaks kralj triumf spremljal...
Kaj biserov in zlatih dragotin
sta v Afriki ti zbrala zet in sin?
Kazala sem ti bisere nekoč,
prelestne bolj kot jasna vstočna noč.
Kje prstani pa tvoji so zlati?
Zapestnice?... ah, daj pokaži mi!...«

In vzdigne se Kornelija na to
ter pošepče sužnjici lehnó,
ki hipno zgine izmed tovaršic,
Rimljanski seva pa ponos raz lic...

Vstrepečejo, kot vetriču polje,
zavese težke... in se razdele; —
mladenič vstopi v sobo vitkostas
in deček mu ob strani črnih las,
učitelj pa za njima — sužnji Grk,
častitljiv starček stopa sivih brk...

Strmeče gleda tuja jih gospa,
nenadni kaj prihod pomenja ta?
A srečna mati glas povzdigne svoj:
»Ta bisera le draga — lišp sta moj!«....

Zorana.

Bistvo ženskega vprašanja.

Piše: **Ivanka.**

Je-li žensko vprašanje samo gola moderna fraza, ali pa je globoko utemeljeno v razmerah? V tem oziru je mej nami, žal, še mnogo krivega mnenja in zato je potrebno, da se o stvari poučimo temeljiteje.

Žensko vprašanje je pred vsem strogo socialno vprašanje. Popolnoma krivo sodijo oni, ki menijo, da se to vprašanje tiče le ženstva boljših krogov, ki v svoji ekstremnosti stremi za senzacijami in kojemu je študiranje le šport in častni naslovi le najmodernejši nakit. Kruto se moti, kdor meni, da je to vprašanje le nekaka secesijonistična forma. Vzroki sedanjega ženskega gibanja so težki in resni.

Žensko vprašanje se ne začneja pri vseučiliščih, marveč v brezupnem stanju proletarskega ženstva. Tu se ne gre edino le za to, da nekatere ženske postanejo doktorice, profesorice i t. d., da se s tem dokaže intelektualno zmožnost žene. Tu se gre veliko več za to, da se nižje ženstvo otme moralni pogubi in socialni bedi.

Kterega pravega človekoljuba ne zabolí v srce temna, grozna osoda brezštevilnih žrtev prostitucije? Jaz si na svetu ne morem misliti nič žalostnejšega, nič tužnejšega.

Nočem se tukaj spuščati v razmotrivanje in dokazovanje o tem, je li možno prostitucijo do cela odpraviti ali ne. To prepuščam zmožnejšim. Za mojo lastno osebo pa sem trdnega mnenja, da je to edino le moralno vprašanje, v kolikor se tiče možkih. Prostitucije se hočem tu dotikati le v toliko, v kolikor spada v žensko vprašanje.

Najprej treba vedeti, katerim slojem pripada ta najnesrečnejši del ženstva, in kaj ga žene živega v strašni grob? So mar to žene višjih stanov, žene denarne aristokracije, žene bogatejših posestnikov, ali pa žene, katerim je eksistenca zunaj zakona — in bodisi še tako borna — zagotovljena, n. pr. učiteljice? Ali so to duševno izobražene žene, umetniški značaji?

Prepričana sem, da med vsemi tisoči in tisoči prostitutk ni niti jedne, ki bi ne bila zašla v popolno propalost zbog nepovoljnega gmotnega stanja in zbog duševne surovosti ali plitvosti, zbog premale moralne sile.

V »Agramer Tagblattu« z dne 27. januarja t. l. je priobčen članek: »Življenje žene v Srbiji.« V tem članku piše pisatelj o ženskem vprašanju v tonu, kakor da je to le izrastek pretirane fantazije sedanjih modernih ljudij, ter se čudi, da se v vsaki razpravi gledé novih stališč napram tej ali oni gospodarski tesi prihaja vedno in vsikdar zopet nazaj na — žensko. A poglejmo, kako utemeljuje člankar svoje začudenje. On hvali namreč srbsko ženo, ki še ničesa ne ve o mo-

dernih pridobitvah ženske emancipacije, ki je pa vendar zelo srečna. In dalje pravi, da v Srbiji ni skoro prav nič srbskih služkinj ter da tudi v zloglasnih hišah srbskih mest ni niti jedne Srbkinje. Vzrok temu pa da je dejstvo, da Srbkinji tudi nikakor ni treba iskati si zunaj hiše eksistence, ker se jo kot delavno moč neobhodno potrebuje v domu, ki jo tudi preskrbuje z vsem potrebnim, kajti srbski narod je agrikulturni narod.

Člankar je gotovo menil, da je z zgorajšnjimi trditvami navedel nekak dokaz, kako nepotrebno je žensko vprašanje. A zgodilo se mu je kakor preroku, ki je prišel, da bi proklinjal a je potem blagoslovljal. Kajti, ako on trdi, da Srbkinjam ni treba iskati zunaj doma eksistence in da je faktično tudi ne išče zaradi tega, ker jej tega ni treba, ker ima v domu dovolj dela in jela, in da iz istega vzroka tudi nobena ne zabrede v prostitucijo, — je s tem vendar doprinesel nekak dokaz, da žensko neagrikulturnih narodov ženejo v boj za existenco in prav tako v prostitucijo — samo in edino le razmere, ki jej onemogućujejo ostajati doma, in še bolj razmere, v katerih je velik del ženstva že rojen v brezdomstvu ter nikdar ni bil deležen domače vzgoje. In s tem je tudi dokazano, da prostitucija — od ženske strani — ne izvira toliko iz pomanjkanja moralnega čustva, marveč mnogo bolj iz nepovoljnih gospodarskih razmer.

Dokler so bile drugačne razmere in je vsaka rodbina producirala in pridobivala le za-se, tedaj seveda sta toliko žena kolikor mož lahko ostajala doma; ker dom jima je dajal vsega, česar sta potrebovala. V domu se je izdelovalo vse potrebno, v domu se je pridobivalo existenčnih sredstev. A ko so posamezne družbe počele pridobivati le za se a producirati za tisoče, tedaj pa je služila hiša le kot pribežališče po delu zunaj doma.

Ker se toraj ni več delalo vzajemno v rodbinah, in ker je posameznik pridobil le toliko, kolikor je sam storil, razdrlo se je in razpalo tudi prejšnje vzajemno družinsko življenje. V domu je ostajal le eden, a drugi so ga morali zapuščati z malo odškodnino.

Tako je nastal proletarijat in z njim socialno vprašanje. Ker se je pa o nastajanju teh razmer prezrlo dejstvo, da si bode prav tako kakor možki tudi ženska morala iskati existenčnih sredstev zunaj doma, da bode vedno več žensk brez doma, da jih bode zbog razmer ostajalo vedno več neomoženih, ker se s temi dejstvi ni prav nič računalo in so se z ozirom na žensko ohranili stari tradicionalni nazori, ki so pa v novih razmerah postali popolnoma nerabni, iz tega se je rodilo drugo socialno vprašanje t. j. žensko vprašanje.

Dejstvo je, da je ogromna večina ženstva gledé pridobitve eksistencnih sredstev absolutno navezana le na svojo lastno moč, bodisi fizično ali intelektualno. A ženstvo se tudi nikakor ne brani borbe za kruh, marveč jo pogumno sprejema, kar ravno dokazuje sedanje žensko gibanje. Kjer pa žensko vprašanje ni vprašanje vsakdanjega kruha, tam je to vprašanje izraz stremljenja, delati za obči blagor in prospéh.

Ako dandanes ženske silijo na druga, dosedaj zaprta jim polja, n. pr. v razne pisarne, tiskarne i. t. d., ne delajo tega iz domišljije ali moderne nadutosti, marveč jih k temu silijo razmere, skrb za existenco.

Da pa je res ogromna večina ženstva prisiljena, iskati si existencne zunaj domače hiše — ako jo sploh pozna — pričaje naj te le številke:

Koncem leta 1890 je živelo na Dunaju 702597 žensk, in izmej teh je bilo 86486, t. j. 94:27 odstotkov 94 služkinj! Toraj je na Dunaju vsaka osma ženska služkinja. Ako toraj vidimo, da je samo na Dunaju 86486 samih služkinj in ako se pri tem pomisli, koliko je še drugih žensk po raznih trgovinah, konfekcijah, tovarnah, pisarnah i. t. d., in to ne samo na Dunaju, marveč po vsej Avstriji in — vsem svetu, potem se pač mora pripoznati veliki pomen in eminentno važnost ženskega vprašanja. Potem nam je tudi do cela umevno, da se o vseh gospodarskih vprašanjih pride vedno in vedno zopet nazaj na žensko. Tako kompaktno maso se ne more in ne sme prezreti kot brezpravno.

Pa poglejmo dalje. Statistika kaže, da od sto ženskih poslov ostaja po dobi 40 let v službi le še 11:82 odstotkov. A kaj se zgodi z ostalimi 88:18 odstotki, o tem molči statistika. Ne kaj se jih pač pomoži; a kaj je z onimi drugimi, onemoglimi služkinjami? In kaj z brezštevilnim drugim onemoglim delavskim ženstvom? Kaka osoda zadene te ženske v starosti? Skrbi se pač za penzijo visokim in nizkim uradnikom in raznim drugim uslužbencem; tudi za delavce se snujejo zakladi v preskrbitev za starost — a nihče se ne zmeni za ta uboga bitja, kadar jih zapuste fizične moči. In vendar so tudi te ženske jednako-praven ud družbe, tudi one so izrabljale svoje moči v korist in blagor cele družbe, tudi one so se udeležavale skupnega dela na skupnem svetovnem torišču. More li biti družba potem brez odgovornosti in brez obveznosti do njih? Ne pada li beda teh žensk v krivdo družbe?

Kakšno je razmerje mej količino ponujenega dela in količino ponujenih ženskih delavskih moči, o tem pač najglasneje govore vedno polne posredovalnice, neštnevilne nerešene prošnje v tovarniških in drugih pisarnah ter anonce v časopisih. Skoro bi se smelo trditi, da je vedno najmanj 50 odstotkov onega ženstva, ki je prisiljeno, da si samo skrbi za vsakdanji kruh, b r e z d e l a.

Te ženske imajo v najredkejšem slučaju kako zatočišče za brezposelni čas, kjer bi dobivale vsaj brezplačno hrano in stanovanje, in še v redkejšem slučaju imajo gmotnih sredstev, da bi se mogle preživeti tisti čas, ko so brez dela. In kaj mislite, kaj je posledica tega, sosebno ako je dotičnica duševno neizobražena in ne pozna moralne sile? Mar ne prostitucija, in vedno zopet prostitucija? Mar ne preži možka pohotnost ko divja zver na plen na take žrtve telesne in duševne socialne bede? Kaj naj štiti te ženske pred usodnim korakom v propast, ako nimajo niti zavesti časti in poštenja?

A kje naj se tudi proletarsko ženstvo izobrazí, kdo naj mu v duši vpiha ogenj moralnega zanosa in moralne zavesti? Navadno se mu že v nežni dobi vsaja vse slabo v srce, tako da se zamori že v naprej vsako dobro naravno čustvo. Že od lastnih starišev se uči raznih večjih in manjših grehov in napak, od lastnih starišev se navzame duševne surovosti in brezčutnosti.

Ko gre potem v službo ali za vsakdanjim kruhom sploh, kdo se tu briga za vzgojo take ženske? Kdo skuša obuditi v njenem srcu boljša čustva? Vsak vidi v njej le manjvredno, brezobrazno delavsko moč, ki je zbog velike množine jako po ceni in se da izrabljati na vse mogoče načine. Ona to pač tudi čuti, vzbudi se jej sovraštvo, in srce jej potem še bolj otrpne in čustva postanejo še bolj surova.

Vedno in vedno moram povdarjati, kako lepo, dasi težko nalogo imajo tu one gospodinje, ki si drže služkinje! Koliko dobrega bi one lahko učinile svojim trpečim sestram, ako bi v svoji služkinji ne videle le nekakega stroja, ki nič ne čuti in nič ne misli ter tega sploh tudi ne sme po njih mnenju, marveč mora vedno le delati, delati, delati. Vzgjati bi morale svoje manj srečne sestre ter jih učiti vsemu, kar je lepo in vzvišeno, da bi jih tako povzdignile na stališče, ki je edino vredno človeštva, t. j. na stališče jednakopravnosti. Nobena gospodinja pa, ki hoče vzgjati in boljšati svojo služkinjo, naj tega ne stori z namenom, da bi sama imela koristi od tega, da sebi vzgoji dobro služkinjo, do katere bi imela potem nekakih posebnih pravic. To bi bilo jako polovično delo. Ako hočemo kaj storiti za svojega bližnjega, moramo o tem sebe in vse svoje interese popolnoma pozabiti. Tedaj bo naše delovanje posvečeno in vspešno. O tem naj bi naše žene počele resno premišljati.

Če tudi bi pa vse žene v tem oziru vršile svojo dolžnost, bi s tem še nikakor ne bilo rešeno žensko vprašanje. Kajti pomisliti moramo, da one ženske, ki so v službi, itak še niso na najslabšem. Kajti, kakor sem že zgoraj rekla, so najnesrečnejša ona dekleta, ki so brez posla in brez denarja. In za te je največ nevarnosti, da se izgube in moralno propadejo. Tu pa morajo odpomoči dežele in države same, oziroma posamične občine. Kako nujno potrebna je tu od-

pomoč, o tem se bode razpravljalo v prihodnjih številkah »Slovenke«. Vse slovenske žene pa iskreno prosim, naj razmišljajo o tem ter poročajo v »Slovenki«, do kakih zaključkov so prišle v tem oziru in kaj bi bilo najprej vkreniti v dosego vspehov na tem polju. Ta ideja je pač vredna, da se je z vnemo poprime vsa slovenska ženska inteligenca. Nje smoter je krasen in vzvišen.

Zdi se mi potrebno o tej priliki še posebej povdarjati, da je »Slovenka« s svojim programom v prvi vrsti namenjena izobraženemu našemu ženstvu. Kajti prvič

je istina, da nižje ženstvo jako malo čita in zato tudi jako težko razume vsako novejšo idejo, ako jo čita. Seveda se potem tudi zanjo ne more vnemati. Vse drugače pa upliva živa, izgovorjena beseda pri priprostem ljudstvu. Neobhodno potrebno je torej posredovalca mej idejo in nižjimi sloji, in ta posredovalec bodi inteligenca našega ženstva. Ideja bodi zastopana v »Slovenki«, a po izobraženih ženah naj se posredno prenaša v dušo proletarske žene.

Cilji so lepi — na delo tedaj!

Ana Jokavenko.

Spisala : Zofka Kveder.

— Znorela je! — je dejala Dina tiho sè strahom, ko sve sedeli na njenem divanu in bulili v anonce necega starega časnika.

Bilo nama je dolgčas. Zunaj je begala megla, v najinih dušah so se podile skrbi, grde, hudobne skrbi. In sedeli sve tiho in nič nisve govorili. Mislili sve čudne, težke misli. Srce se nama je treslo v prsih in krog oči so nama ležali temno-modri kolobarji. Že teden dnij sve zajutrkovale čaj in zvečer sve pile čaj brez hruha in sladkorja, opoldne pa sve obedovale pri madami Claraz, ki naji je zadnji čas grdo gledala.

Pred Dino je ležala debela medicinska knjiga jaz pa sem tiho preklinjala vso transcendentalno analitiko in dialektiko Kanta.

In tedaj je dejala Dina s svojim boječim, težkim glasom :

— Znorela je! —

Mene je jezilo, da še misli na to. Vraga, kaj je treba premišljevatí dejstva! Tu so, pa basta!

Ana Jokavenko je bila petintrideset let stara študentka medicine. Bila je Dini nekaj v sorodu, a nikdar ni občevala ž njo. In zdaj je znorela.

Dina je odložila tisti časnik z anoncami, in jaz sem jo vprašala zaspano, brez interesa :

— Zakaj pa je znorela? —

Čemu bi tudi hlinila zanimanje. Vraga, Ani Jokavenko ni sile v norišnici, a medve z Dino sve bili na tem, da nama zmanjka čaja.

— Zakaj? — je ponovila Dina zamišljeno. Njene oči so gledale nekam daleč. — Ker ni napravila izpita — je dejala naposled z glasom, kakor bi bila odsotna.

— Ali je bila neumna! — sem vzkliknila odkritosrčno.

Kakor da bi ji bilo res treba znoreti zaradi izpita! In petintrideset let je bila stara in vsaki mesec je dobila sto rubljev iz Rusije. In potem še znoreti!

Dina se je vtopila v svojo anatomijo, jaz pa sem premišljevala, ali bi se res splačalo znoreti, če še štirinajst dnij ne dobim denarja. In prišla sem do sklepa, da bi bilo neumno...

Zunaj se je megla jokala, — prav tako se mi je zdelo — in v sobi je polagoma umiral dan.

Dina je študirala anatomijo, jaz pa sem zdehala nad Kantom.

Naposled se je prikradel mrak melanholični, dolgočasni zimski mrak, in Dina je zaprla knjigo in začela mi je praviti o Ani Jakovenko :

Veš, bila jě nekđaj lepa, videla sem pri nas doma njeno sliko. Tako interesanten obraz in velike melanholične oči... Moj brat mi je povedal njeno povest.

Imela je bratranca, ki je bil častnik, — krasen mož, a lahkomisljen. Za vsemi ženskami je lazil in kvartal je cele noči. Ana se je zaljubila vanj in, ker stariši niso pustili, da ga vzame, šla je k njemu v garnizijo in šest mesecev je živela tam. On je bil surov in pravili so, da jo je že drugi mesec podil domov. A ona ni šla. Ljubila ga je neskončno, preveč, neumno.

Dimitrij pa je živel, kakor po navadi. Ljubil je ženske, kvartal, pil in govoril o konjih.

Takrat je prišel na neki grad v bližini garnizije nov oskrbnik iz Nemčije. Imel je lepo ženo, Dimitrij je hodil za njo in ker je bil lep mož, ji je bil všeč, pa sta se ljubila dolge dni — Dimitrij in oskrbnikova lepa žena. No, Nemec je zvedel to, pozval Dimitrija na dvoboj in ta je umrl dva dni po dvoboju v rokah Ane Jokavenko.

Ani je bilo takrat dvaindvajset let. In šest let je živela za onim dogodkom življenja avtomata. Po cele popoldneve je sedela v parku in gledala v vrhove dreves. Govorila ni z nikomur, čitala nič, in sam Bog ve, če je kaj mislila. Poskušali so jo vzdramiti iz ujenega topega vegetiranja, a vsi poskusi so bili brezuspešni. V njenem osemindvajsetem letu ji je umrla mati, in tedaj je bilo, kakor bi se hipoma prebudila iz dolzega, težkega sna. Začela je zopet živeti. Bilo je, kakor bi hotela dohiteti, kar je zamudila v prejšnjih šestih letih. Strastno je čitala filozofe, učila se in kar naenkrat je odšla v inozemstvo študirat medicino.

Bila je posebna ženska. Njene kolegije trdijo, da se je učila cele noči. Zdaj je v drugič propadla pri izpitu. No in zdaj je v norišnici. —

Dina je pripovedovala z monotonnim glasom. V sobi je rasla noč in mene je bilo strah.

— Ali prosim te, jaz te ne razumem, — jecljala sem brez misli.

— Kako to, ne razumeš? Pomisli petintrideset let! In vsa ta leta so bila prazna, brez vsebine, prav nič, da bi se dalo živeti o spominih. In nobene prihodnosti, nobenih ciljev!

Jaz sem razumela. Vstala sem in šla domov. Zdelo se mi je, kakor, da se iz temne nočne megle režé hudobni demoni na-me. Težke misli so mi dušile dušo.

Po noči sem imela mučne sanje. Videla sem Ano Jokavenko, kako je letala po norišnici in kako se je smejala. Iz oči ji je sijal brezum, v obraz so bile začrtane grozne, divje črte norosti. In smejala se je, smejala grozen smeh nad petintridesetimi leti življenja.

Ha, ha, ha!

Prebudila sem se in v dušo me je zeblo groze

Praktična stran ženskega vprašanja.

Nedavno sva govorila s prijateljem inozemcem o slovenskih razmerah. Hotel sem mu dokazati, da naš mali narod vkljub mnogovrstnim oviram vendarle napreduje.

Kot glavno dokazilo svoje trditve sem navedel, da imamo celo — ženski list. Prijatelj se je nemalo začudil.

Za Boga, kako je tako podjetje mogoče? Narod ki ne more imenovati svoje niti ene srednje šole, kamo li vseučilišče, tudi ne more imeti niti dovolj moške inteligence, kamoli dovolj ženstva, ki bi se zanimalo za rešitev obsežnega ženskega vprašanja.

Prigovor mojega znanca je navidezno opravičen, a le navidezno. Kajti v resnici baš zato, ker država skrbi tako slabo za nas, si moramo pomagati sami. Ker nimamo niti dovolj moških obraževališč, kamoli ženskih, baš zato mora naše novinstvo nadomestiti šolstvo, katerega nam država noče dati. V tem oziru torej že je obstanek slovenskega ženskega glasila utemeljen.

Res je sicer, da nimamo dovoljnega števila izobraženih žen med seboj, ki bi se zanimale za veliko žensko vprašanje; tudi to je mogoče, da beseda slovenskega ženstva v tem svetovnem boju za pravice doslej preziranega spola bržkone ne bo odločilna. A meni se zdi, da je tudi dolžnost malih narodov, da po svojih skromnih močeh prispevajo k svetovnim duševnim stavbam. Tudi podavači imajo zasluge na dovršeni stavbi. — Vsekako pa je dol-

žnost tudi malih narodov, ako se hočejo šteti med omikane rodove, da pazno sledijo vsem pojavom v drugih velikih ljudstvih, da se pri njih učijo in uporabljajo obče koristno za se. Tudi to govori za opravičenost ženskega glasila v Slovenih.

Naštel bi še pa lahko mnogo več razlogov. Mislimo n. pr. na Slovenke kot matere, dasi prihajamo s tem na že omenjeno točko, naj bi nam »Slovenka« nadomestovala nekako šolo, v tem oziru: vzgojevališče.

Nedostaje nam knjig o vzgojeslovju; v naših potujčenih šolah, ki so sicer vežbališča duha, je le malo sledu o vzgoji duše. Razne vede se nam ubijajo v glavo, mnogokrat je njih vrednost prav problematična, srce pa nahaja v naših šolah, zlasti srednji, malo zdravih živil. In vendar je vzgoja duše odločilna za srečo ali nesrečo naših bodočih očetov in mater in vseh rodov, ki jim imajo slediti. Na polju vzgoje, prave resnične vzgoje srca, ki ni navezana na zunanje formalnosti, ki ni odvisna od načel verskih sekt. ampak vzgoje, ki blaži skupno bistvo človeštva, na tem polju bi imel slovenski ženski list opravljati hvalevredno nalogo.

Pa tudi drugod ne manjka dela. Tudi med Slovenkami imamo dandanes že precej omikanih žen, ki si služijo same svoj kruh. Mnogo učiteljic deluje uspešno v slovenskih ljudski šolah, po raznih državnih in zasebnih uradih nahajamo več in več Slovenk.

Drugod, v večjih narodih, imajo uradnice svoja društva, svoja glasila, ki branijo njih korist. Imajo jih celo po več, deljenih po strokah, v katerih delujejo. Pri nas to ni mogoče. Premalo je slovenskih uradnic, učiteljic itd., da bi si zamogle vzdrževati lastna glasila. In vendar bi jih živo potrebovale.

Saj slišimo, da učitelji niso posebno naklonjeni težnjam njih ženskih tovarišic, in pisarji niti nočejo sprejemati svojih kolegij v svojo — mimogrede omenimo — za se prešibko organizacijo.

Kaj, če bi se vse te razne državne in zasebne uradnice oklenile naše »Slovenke« ter v njej kot v svojem glasilu razkrivale rane njih stanu, branile svoje pravice, katere jim tolikokrat odreka — močni spol?

Ako se vsem Slovenkam, ki delujejo po raznih zavodih in uradih, še pridruži razmeren odstotek slovenskih mater — ali bi potem »Slovenka« ne imela pravice do obstanka?

Razume se samo po sebi, da bi se glasilo slovenskega ženstva moralo razven tega ozirati tudi, in to v prvi vrsti, na stanje naših delavk, katerih položaj je isto tako beden, ali morda še bolj, nego proletark v drugih narodih.

Koliko slovenskih deklet se muči dandanes po raznih tovarnah, rudokopih, koliko jih je britki kruh ob tujih mizah, izpostavljenih nevarnostim za njih telesno in moralno zdravje.

Ako bi vse te našle svoje pribežališče v slovenskem ženskem listu, svojo tolažbo in brambo v »Slovenki« — ali bi ne bil dosežen ideal slovenskega ženskega lista?

Na praktično stran, na dejanske razmere in najnujnejše potrebščine torej naj bi se ozirala »Slovenka«, a o tem naj bi ne pustila iz vida svetovnega preobrata na polju ženstva. Naj bi dvigala nižje v višino, naj bi pripravljala višje za vodstvo, ko napoči tudi slovenskemu ženstvu sploh — boljša bodočnost.

Kajti o tem sem trdno prepričan, da pride do tega tudi pri nas, da bode Slovenka svobodna tovarišica Slovencu, da bode tudi njej pristopna pot do najvišje izobrazbe, do javnih služb, do javnega delovanja.

Da pravijo nekaterniki: to bi bil narobe svet — žena doktorica, mož pa kuhar in pestovalec svojih otrok — to me prav nič ne straši. Kakor vsaka stvar, imela bode seveda tudi ta pridobitev izrodov. Ali to smelo trdim: od svobodnega razvijanja vseh duševnih in moralnih moči žen imamo pričakovati mnogo dobrega na vseh poljih človeškega življenja. Kajti prepričan sem, da bodo nam le svobodne slovenske matere rodile in vzgojile svobodni narod.

F. K.

Pevec — slepec — dalekovidec.

Spisal **Fr. Plešič.**

Res »slep je, kdor se s petjem vkvarja«, a vendar »gledalo ni oko, uho ni čulo posvetno, kar je gledal in čul pesnik zamaknjen v nebo.«

Hišna: »Milostiva gospa vprašajo, kdaj da se izvolite odpraviti k soareji.«

Gospod profesor pa sedi dalje nepremično med svojimi knjigami; hišna je slišala le na pol mrmrane besede: »24. avgusta leta 1572« ter jih gospê sporočila v odgovor.

Gospa se je hudovala nad svojim soprogom, ki jo zanemarja, ter dejala: »Zopet zamaknjen v svojo ljubico, zgodovino! Ne zaveda se več niti sebe niti česa drugega okoli sebe — niti za mene ne ve več!«

Gospod profesor je mislil ta večer baš na veliko soarejo, ki jo je francoski dvor l. 1572 na Jernejev večer priredil novoverskim Hugenotom, ter s toplim srcem čovekoljubja zrl neštete žrtve one imenitne večerje...

Gospa, svarim te, vzemi in razumej besede svojega moža kot o m e n , z l o z n a m e n j e , p u s t i saorejo, da ne doživiš Jernejeve noči... Tvoj mož zre zamaknjen za posameznimi zgodovinskimi dogodki temnojasno splošno ozadje, splošne resnice, ki veljajo tudi dandanašnji, tudi za tebe...

Gospa pa se je dalje jezila čez raztresenega, razmišljenega profesora.

O takih razmerah beremo v povestih in romanih, take razmere nas žaloste v življenju, takim prizorom se smejemo — ob šaljih časopisih...

* * *

»Posvetno« oko gospe je videlo raztresenega, razmišljenega profesora, vsak sluga v

svetišču nčenjaškem pa ve dobro, da to ni razmišljenost, da je zamišljenost, da ni raztresenost, da je zbranost v eno smer.

Ožina je lastnost človeškega duha in ta je kriva, da se more ob enem baviti temljito le z eno stvarjo, za vse drugo je slep; Cezarji, ki hkrati narekujejo deset pisem, so nam skoro nepojmljiva izjema.

Iz ožine človeškega duha izvira učenjaška zamišljenost, ki »ne vidi nič, ne sliši nič« okoli sebe.

Kaj pa oni menih, ki je rajsko ptico poslušal — en trenotek, a so mu nevedoma minila stoletja? to je bila pesniška zamaknjenost.

Iz ožine človeškega duha izvira tudi pesniška zamaknjenost, ki gleda, gleda, a ne vidi, da ji gine čas in prostor.

Seveda nekateri učenjaki in pesniki se rajši vda-jajo pisanim zaznavam iz vnanjega sveta, ki jim je vekomaj tekoč vir novih misli, drugi pa se rajši gubé v refleksijah o zgolj predstavljenih predmetih in v novem vezanju starih misli, nepristopni vnanjim vtiskom — vsi pa so v trenotku slepi za ves drugi svet.

Res »slep je, kdor se s petjem vkvarja!«

I.

Slep si bil ti, oče Homer! grška pripovedka ti je vzela jasno luč oči. Slep? ko si pa gledal one pestrobojne slike trojanske vojske, z živim zanimanjem spremljal zvitega Odiseja po vseh zemljah in morjih, po tako bajnih svetovih! Ti da bi bil slep, dalekovidni Homer, ki si zroč »nazaj« v preteklost videl daleč tje v prihodnost »naprej« ter si zajemajoč iz bogate izkušnje govoril besede rabljive filozofu i prostaku tudi v poznih stoletjih; za sto in sto novih slučajev, ki si je videl ti mimo dolgih vekov, si povedal zlato rešnico. Ti da bi bil slep, častitljivi Homer, ki si gledal svoje bogove v toliki plastiki, da so kiparji ustvarjali kipe po tvojih verzih; ideje za kip olimpskega Zena Fidija ni našel po abstrakciji, prikazala se mu je — tako pripovedujejo Grki sami — ko je nekoč slišal javno na trgu predavati verze iz prvega speva Ilijade:

»Tako je rekel Kronid in s črnimi kimnil obrvmi,

Kodri ambrozijski mu pokrijejo čelo nebeško:

Stresejo v hipu se tem Olimpa strmeče višave«, baš kakor je ugledal Gangl Prešerna uglobivši se v Prešern-Črtomirove besede:

»Manj strašna noč je v črne zemlje krili,

Kot so pod svetlim solncem sužnji dnovi.«

Res »gledalo ni oko, uho ni čulo posvetno, kar je gledal in čul pesnik zamaknjen v nebo.«

Grk je poznal pesniško delavnico, je dobro vedel, da mora biti pesniški duh slep za vse drugo, če hoče jasno zreti svoj predmet, in je izrazil to z njegovemu mišljenju lastno nazornostjo, da si bil slep, daljnogledi Homer!

Zares slepi so pa pevci srbskih narodnih pesni; sto ti jih zna na pamet ubogi «sljepac«, da se je čuditi njegovemu spominu. Ko bi mu svetila luč sveta, o tedaj bi jih ne zmogel! Mikala bi ga živa slika narave in človeškega življenja, motila mu privajene vrste predstav — slep pa pevec živi le v sebi in v svojih spominih iz preteklosti, bodisi da jo je sam pokusil ali jo spoznal po posredovanju, a žal da ne uživa več sedanjosti in da mu je, oslabelemu, slepemu revčku duh izgubil energično smer proti bodočnosti, ki da človeku jeklo v roke.

Grško narodno pesem so predavali pri veselih zabavah in ob svečanih prilikah Homerji, ki so židano voljo menjali s čvrstim pogumom, romansko-germansko srednjeveško epiko je recital in poslušal vitez v železu in jeklu: joj sosedom, če ga pesem navda s črtom in jezo!...

Jugoslovansko pesem pa je zadnja stoletja pel slab berač in slepec — komu bo vdahnil ta pogum?

Srbu se je slepec s pevcem tako tesno združil, da si ne more misliti enega brez drugega. Kdor želi biti pevec, mora najprej postati slepec; res so baje ubožci, ki bi si s pevanjem radi služili kruh, iztikali oči sebi ali svojim otrokom, da so potem pravi »pevci« — Bog in človek se jih naj usmili! Tak slepec je res slepec, slab pevec.

Za tužnimi veki turškega robstva — kako razplamtiš Slovanu oko ti, železni, junaški pevec svobodnega 14. stoletja, pobratim kraloviča Marka, vrli Miloš Obilić, ki si pel o starih junakih, kako so junačili, potem pa govoril hrabre besede:

»Ima dosta vojske u Turaka,
Al' s' možemo s njima udariti,
Jere nije vojska od mejdana,
Već sve stare hodže i hadžije,
Koji boja ni vidjeli nisu,
Istom pošli da se hljebom hrane!«

in zopet:

A tako mi Boga velikoga!

Ja ću otić sjutra u Kosovo

I zaklaću turskoga Murata...«

Dandanašnji so popokale verige turškega suženjstva in zopet se pojavljajo železni pevci, ki energično silijo naprej v bodočnost...

II.

Da bi si mi ljubljanski možje kupovali učenjaško in pesniško slavo s tako kruto žrtvo kakor srbski slepci, to nam je prizanesel ljubi Bog; pomogel nam je drugače: ko meseca maja, junija, avgusta drugod razvoj notranjih pesniških sil moti sijaj v rosi skopane narave, blesk jutranjega solnca, višnjevo modro nebo, je bela Ljubljana zavita v gosto meglo, ki ti ovira pogled naprej in navzgor, ki te sili, da

se zamakneš v samega sebe, v svojo učeno glavo ali pesniško srce; po zimi nam preprega oči ista megla, »ki menda že od Jazonovih časov zimska večera in jutra ljubeznive svoje peroti razteza po ljubljanski ravnici« (Jurčič, Jurij Kobilica), da se posamezne lučice le brleče in kakor venčane slabo razločujejo v temo — v tem somraku tavamo okoli, vsak išče hrane v samem sebi!

Ali je to poezija ali narodna kratkovidnost?

Jaz za svojo osebo volim v svojem malem svetu rajši nego da bi si izkopal oči, drugo sredstvo, kadar bi rad prebudivši se zaran kaj izmislil, a me moti jutranji svit: odejo potegnem popolnoma čez glavo, da je črna tema mojim očem; tedaj se rodijo misli, tedaj se zgane fantazija liki zmaj, kadar ga priklenega makne lakota, da jezno prevrne svoje okorno telo, tedaj ustvarjam! Temeljnost tega-le spisa kaže, koliko pomaga to sredstvo, ki ga nasvetujem vsem slabim pesnikom, da se poboljšajo.

Meni je po takem zaran odeja nekak zastor, kakor ga imajo dame za pajčolan, seveda njih zastor je iz mnogo bolj finega blaga, iz petljasto redke tančice in nosijo ga po dnevu in javno po ulicah; ali pa morda tudi one za pajčolanom filozofirajo, zatopljene v globoke misli kakor jaz za odejo? ali pesnijo, zamaknjene v same sabe? o ne — pajčolan služi damam v čisto nasprotno svrhu nego naj meni moja odeja, v to namreč, da lažje »raztresejo« svoje oči in ž njimi svoj um in svoje srce na vse strani, da čim skrivneje ter smejeje gledajo to in ono, tega in onega; in na ta način se je že marsiktera deva, o kateri bi sodil, da je za pajčolanom slepa za ves svet, zagledala ne v sebe, ampak v koga drugega, z a g o v e d i l a se je v mladeniča, ki se je ob isti priliki z a g o v e d i l v njo; ta beseda, ki pomeni sprva: gledati kakor goveda, z mirnim velikim očesom gledati, se mi v tej poeziji polni zvezi naj ne šteje v zlo: deve, naj vas teši spomin, da imenuje Homer le lepe ženske in boginje »govedovke« (βοῦπιδες)!

V s e b e zamaknjene so ženske (tudi nekateri moški) pred zrcalom, ko gledajo svoj pristni »jaz«: nič jim je takrat ves drugi svet, prav podobne so takrat zamaknjenim pesnikom in sicer idealistom — optimistom, ker vidijo vse v lepših barvah. Pred zrcalom so filozofom — duševlovcem dame rešile težavno

nalogo, kako naj subjekt opazuje samega sebe, kako je naj subjekt ob enem objekt! Filozofi, učite se pri damah!

Rad priznavam, da moja odeja nikakor ni ročno sredstvo, saj je vendar ne morem povsod s seboj jemati, kjer bi trebalo misli; glede na ročnost jo prekaša ženski pajčolan; še jednostavneje si vedo pomagati oni pevci — tenoristi, ki kar zapro oči, kadar jim je prav iz duše zapeti, izgubivšim se v svojem čuvstvu; tega so se menda naučili od petelina, ki pomeži, kadar zapoje, hoteč koncentrirati svoje dušne moči; sorodni so si na vsak način pevci in petelini, o tem že pričata besedi: pevec in petelin (stsl. petl, r. petuh), ki sta obe izpeljani iz korena pē.

III.

Ljubljana pod meglo, jaz pod odejo, mežeči pevci in petelini, ali nismo takšni, kakoršen je fotograf, če se zakrije za svojim aparatom z gosto plahto? Da, plahta njegova je pač podobna moji odeji, ali tudi ima isti namen, omejiti pogled, zbirati luč v ozkih ali ostrih mejah, toda jaz imam predmet v sebi, on pa izven sebe, on hoče združiti na svoji plošči žarke, ki mu jih pošilja vnanji predmet; baš sebe fotograf ne more fotografirati, ves drugi svet lahko ulovi na dovtetni plošči. Fotograf je o b j e k t i v e n, vendar dobe fotografiranci na slikah značaj n j e g o v e umetnosti, znamenja njegove osebne strokovne spretnosti.....

Tak fotograf ste i Vi, gospod Aškerc, e p i k slovenski, vi niste zamaknjeni v sebe, ampak v jasno različne predmete pred seboj; Vi pijete misli iz opazovanja sveta, Vi pesnikujete potujoč, in vse Vaše pesni bi smele imeti naslov »Iz popotnega dnevnika — in »čarodej ste, rad Vam čast priznavam«: ko nam slikate Indijo, Persijo, Egipet, vidimo mi Evropo, domovino, baš kakor je vedel govoriti za vse zemlje in za vse veke...

Iz groba hlapčeve ponižnosti stopa Slovan, ko poje:

»Naša Muza ne poseda
V mesečini v polusanjah,
Ona ljubi jasne dneve,
Ljubi vroče solčne žarke«.

hipoma čuti v pesti jeklo, ki mu ga je vsilila boginja krepkih misli, odločne volje, aktivnosti...

Nove faze moderne žene.

Češki spisal Arne Novak (Praga).

Avtorizovan prevod.

Žena dolgo časa ni bila smatrana za samostalen individij, in tudi tisti, ki so reševali vprašanja splošne ravnopravnosti, so jih reševali ko vprašanja enakosti

vseh možkih. Še-le po poznejši zaslugi doslednih mislilcev brez predsodkov je bila razglašena popolna enakost vseh ljudij in so bila ženi dosojena ista prava,

ki jih uživa mož. Splošno je znano, da imamo zahvaliti utilitarično in socialistično šolo za najznamenitejša dela o pravu žene, za Millovo »Podložnost žen«¹⁾ in za Beblovo »Ženo«²⁾. Na podlagi teh mislilcev so zastopniki in zastopnice ženske emancipacije dalje gradili. Poleg Wolstone-Craft Godwinove knjige³⁾ bode težko najti knjigo, ki hi tako trajno služila temeljem, na katerem grade bojevnice za žensko vprašanje, kakor Millova in Beblova dela. Temeljem teh merodajnih del se je vršil razvoj ženskega vprašanja in napredovanje njega pionirk po celi Evropi. Anglija, ki je ustvarila v romanih svojih pisateljic tip emancipiranega dekleta in emancipirane žene z občudovanja vredno točnostjo, od Jane Eyry do junakinj Wardove, se je poprijela ženskega vprašanja z gospodarske in pravne strani in se danes lahko ponaša s številnimi praktičnimi uspehi. Francija se je brez dolgega teoretičnega prevdarjanja z vehemenco romanskega plemena, ki je porodila v dobi romanticizma prvo apostolko emancipacije, George Sandovo, spustila v boj in tako dosegla v deželi, kjer je žensko gibanje, kar se tiče umovanja, daleč izza Nemčije, pravnim potom znamenitih uspehov. Hitro se je razvijala ženska emancipacija na Švedskem in Norvežkem; bojevala se je po primeru Anglije s časopisjem, z agitacijo, s politiko na cesti in z beletrističnimi deli o tezah; posledice so bile dvojne, na eni strani točno in določeno ustanovljene zahteve žen, ki so bolj in bolj dosegale izpolnitev, na drugi strani naraščanje skrajnih feminističnih misli, zadeva jočih se vsak hip ob dejanski položaj, nastop modernih polženâ, neprijateljic moža, stremečih po moči, važnosti, diplomih in odlikovanjih, kakor jih slika A. Strindberg z zavidanja polnim pesimizmom, ki pa ne zna razlikovati med ekscentričnostjo in zdravo, plodovito emancipacijo. Tiste okoščene, možem sovražne, materinstvo in ljubezen zanikujoče emancipistke, proti katerim se danes pogostoma bojujejo le kakor proti veternjačam, so se izlegle v Skandinaviji, kar je seveda prištevati enostranskemu, puritansko strogemu značaju dežele. V Rusijo so prišli novi nazori v tajno dobavljeni in z navdušenjem in stalnostjo čitani zapadni literaturi, a ko so bili uresničeni s tem, da so se ženam odprla vseučilišča, so se kmalu omejile na simpatične požrtvovalne Barbare Afanaševne, ki so podobne svojim nesrečnim bratom Rudinom in Oblomovom mrle nad Schopenhauerjevo knjigo, nezmožne, da bi pomirile nauk kipečega zapada s svojo mehko slovansko dušo. V Ameriki so žene dosegle svoja prava brez dolgih bojev, brez moralnih in umnih

bojev; vsi uradi so se jim odprli, v roke jim je bil dan prav tako volilni listek, kakor kirurški nož, a vendar vse to ni več nego isto, kar imajo ameriški možje; s temi svobodami je pokrita plitkost misli, npravna površnost in kulturna razdejanost. Tako je mogoče pojasniti, da je ravno Amerika, kjer je videti svoboda žen ko zlasti rodovitno polje za vzgojo žene bodočnosti, najmanj storila za vstvarjenje nove žene. Organizovano gibanje nemških žen, o katerem nimamo pri nas, kjer so pojmi o emancipaciji najbolj narobe in najbolj fantastični, radi pomanjkanja strokovne literature, radi premalega zanimanja naših žensk in radi enostranskega postopanja nekaterih voditeljic, niti slutnje, — je predelalo žensko vprašanje na temelju imenovanih mislilcev v najskrivnejših gubah. Bogata dela o pravni enakosti žensk, kakor jih je podala znana voditeljica levice El. Ichenhäuserova¹⁾, bogata detaljev in zgodovinske snovi, nimajo v tem oziru manjšega pomena, nego bi imela ta ali ona naredba kakšne vlade, ki pripušča ženo k volilni žari, ker odpirajo misli in duše ženam samim, niso pa nikakoršna redkost, prav kakor dragocena dela o pripušcanju žen k vseučilišnim naukom, kjer se pojasnjuje stvar z najrazličnejših stališč (omenjam le dovršene publikacije Kirchhofove: Akademična žena²⁾, ki objavljajo mnenja prvih celebritet na polju znanosti v ženskem študiju). Knjig o vzgoji deklet na podlagi novih nazorov je nepregledna vrsta, ravno tako publikacij, ki se pečajo o ženskem delu z narodno-gospodarskega stališča. Nemški feminizem je postal vzlic vsem zaprekam, ki so jih metale topa javnost in nazadnjaške vlade pod noge, kmalu organizovano gibanje, korakajoče za čvrsto določenim ciljem. Bilo bi brezkoristno, govoriti o tem, kar je to gibanje na Nemškem doseglo; zunanjih učinkov take rekoč ni, ali zato so misli revolucionirane in tla pripravljena. Poleg gibanja meščanskih žen nastopa z ne manjšo vehemenco gibanje delavnih razredov z nepomirljivim nasprotstvom napram emancipajoči se ženski inteligenci. Prešinjajoči glas Klare Zetkinove³⁾ je proglasil med proletarkami in emancipiranimi inteligentkami boj na nož; ali v celoti to ne pride v poštev, ker je to samo vstopanje nazorov stranke v gibanje, ki bi pravzaprav lahko stalo nad strankami. (Pozornost zasluži v tem oziru spis Gnauck Kühnove, o socialnem položaju žen: Uzroki in cilji ženskega gibanja⁴⁾). Vendar se srečavajo nemške socialistke večinoma v kardinalnih točkah z meščanskimi bojevnici, dà, idejna podlaga gibanja obeh stanov si je

¹⁾ V češkem prevodu: I. S. Mill: Poddanství žen. Vzdělávací biblioteka, Praha 1893.

²⁾ Aug. Bebel: Die Frau und der Sozialismus, Stuttgart, 19. Auflage 1891.

³⁾ M. Wolstonecraft: Vindication of the Rights of Woman 1792. Nemški prevod: Eine Vertheidigung der Rechte der Frau. Übers. von P. Berthold. Dresden und Leipzig, Pierson 1898.

¹⁾ E. Ichenhäuser: Zur Frauenfrage. Berlin. C. Duncker. I. und II. Folge.

²⁾ Kirchhof: Die akademische Frau. Berlin. H. Steinitz 1897.

³⁾ Clara Zetkin: Die Arbeiterinnen und die Frauenfrage der Gegenwart. Berlin 1892.

⁴⁾ E. Gnauck Kühne: Ursachen und Ziele der Frauenbewegung. Berlin 1897. Češki prevod: Socialni postávek ženy. Prei. J. Náhlovsky. V Praze 1898. Nákl. J. Pelcla.

skrajno podobna. Enakost obeh spolov temeljita obe stranki na enakosti razuma, in le s tem je po njihovih nazorih podprta enakost spolov. Jasno izrekajo to besede urednice berlinskega časopisa »die Frau«, Helene Langove¹⁾. »Oba, t. j. mož in žena sta nadarjena z enakimi duševnimi močmi, obema sodi ista najvišja zmožnost, ki ravna ko centralna moč vse druge zmožnosti: razum.

Ta nazor je bil metaforično formulovan s stavkom: Duh nima spola. Zato silijo zastopnice tega nazora, naj se vedno postavlja delovanje razuma, ta najimenitnejša last žene v ospredje, ostale sekundarne zmožnosti pa v ozadje; tam, kjer se hočejo upirati nadvladi razuma, naj se pa zamolčujejo in potlačijo. Če ima biti delovanje razuma višek vsega ženskega bitja, tedaj pač ne preostane nič drugega, nego da bi se spolno delovanje, ki brani umnemu delovanju, da bi se popolnoma razvilo, postavilo v ozadje in da bi žene skušale, polagoma se emancipovati tega, kar ni umno, in tako se bolj in bolj približevati enakosti z možem. Mnoge izmed bojevnic za ženska prava so hrepenele po tistem času, ko bi bila za ženo opravila seksualnega življenja ravno tako funkcije druge vrste, kakor so za moža današnjih dnij, in obžalovale so v duhu, da je nepravilna priroda ž njimi združila tako velike fizične boleti in spojila ž njimi toliko proze in skrbi. Ali če so prvoboriteljice za ženska prava smatrale materinstvo nekim potrebnim zlom, ki brani ženi, da bi dosegla idealni višek možke prostosti in svobode, jim je bila ljubezen nepotrebna privesa itak po sami naravi dosti utešnjeje eksistence. Odtod to soglašanje s perverzno asketično moralno »Kreutzerjeve sonate«, ki se je odzvalo iz vrst emancipovanih. Nočem pa trditi, da so takozvane »Frauenrechtlerinnen«, kakor imenujejo na Nemškem s posmehom emancipistke, vseskozi postale tak tretji spol, spol »hors sexe«; nasprotno — ekstrem je našel le tu in tam priznavalke, ki so trdile, da ima nova žena vendar druge življenske naloge nego ljubezen, kakor je v tesnoprskem strahu pred svobodo ljubezni zatrdila nemška, sedaj že antikvirana feministka Kapff Essenther. Ali če bi bile vse emancipistke razmišljale svoj racionalistični sistem prav do konca, ne bilo bi jim preostalo ničesar drugega, kakor sprejeti te posledice. Spoznali bomo pa, da se nasprotnice feminizma, kakor jih je vzgajal starejši racionalistični roj žensk, niso poprijele pravega položaja, ne resničnih izjav načelnic ženskega gibanja, temveč samo fiktivnih logičnih posledic.

Ali doba nadvlade racionalizma je minila in hladna ideologija, izgubljaljoča se v metafizičnih meglah, je postala last preteklosti. Schopenhauerjeva »Volja« je pretrgala železne mreže, v katerih jih je okrutno

strogi Razum držal kakor vklenjenega suznja, in, razglašuje sebe za primerno, kozmično prakorenino vsega bivstva, je zaželela, da bi se sedaj on zvijal v teh sponah, v katere jo je bil vkoval tiran. Kmalu izza tega je Hartmannovo »Nezavedno« liki vrela gorska žindra pretrgalo robato obliko Razuma, a ko je pozneje Nietzschejev Zarathustra stopil na visok rt nadčloveškega mišljenja, je s himmičnim tonom preklinjal plebejski Razum in razglašal, da je vse samo pojav razmerja Volje napram Moči. Upliv filozofije se je pojavil kmalu v literaturi in umetnosti. Odtod so ga nekatere ženske zanesle v žensko gibanje. Zanimivo je pa, da se pojavlja instinktivnost, antiracionalizem v ženskem gibanju sprva v obliki popolne reakcije. Veliki napetosti reformativnih misli sledi zmerom reakcija in v kolikor je zdrava, spolnojujoča in popravljajoča, je tudi ona napredek, kakor pravi Brandes. Žensko gibanje v svojih idejah in v svojem stremljenju — dejansko dosežena prava žen ne morejo doslej nikogar vzbuditi na reakcijo, ker so malenkostna in neopazljiva — je bilo visoka dalekosežna duševna struja, ki bi lahko izpremenila vso нравno in umno življenje ljudstva. Da, njegove ideje so danes dosti poglobljene, dosti vsestranske, tako da so že popolnoma zapustile tla utopije. Vse to utemeljuje nastop reakcije. V našem stoletju ima ta reakcija analogijo v reakciji francoskega naroda izza velike revolucije. Mesto racionalizma je bil povzdignjen sentimentalizem; vera, ki je bila o revoluciji in v vsem umnem gibanju, kar ga je revolucija izsilila, predmet znanstvene kritike in sarkastičnega posmeha, je postala predmet nemo navdušenega čislanja in lirično poletnega občudovanja. Dela Chateaubriandova, Bonaldova, de Maistrova so popolno zanikanje duševnega dela enciklopedistov, popolna antiteza revolucijskih načel. Tu izpoznamo, da imajo reakcionarke ženskega gibanja mnogo skupnih črt z omenjenimi francoskimi reakcionarji iz časa Napoleonove vlade in restavracije Bourbonov.

Reakcija proti ženskemu gibanju je tesno spojena z imenom Laure Marholmove, pisateljice kozerističnih spisov »Me žene in naši pesniki«¹⁾, »Knjiga žen«²⁾, in »K psihologiji«³⁾, manj posrečene drame »Karola Bühringova«⁴⁾, ter nekterih novelističnih del. Prva dela Marholmove je izdal znani list »Wiener Mode«, kar je važneje, nego je videti na prvi pogled. Napram resnemu, mirnemu pojavu feministk, ki premišljajo ob enostavni pisalni mizi v priprosto urejeni sobi o ženskem vprašanju in govore o svojem gibanju v trezno dolgočasnih dvorinah izobraževalnih

¹⁾ Marholm: Wir Frauen und unsere Dichter. Wien. Verlag »Wiener Mode« 1892.

²⁾ L. Marholm: »Buch der Frauen«, München, A. Langen. Češki prevod: Kniha žen. Prel. O. Mužakova Praha, 1897. Nákl. I. Pelcla.

³⁾ »Zur Psychologie der Frau. Berlin. R. Duncker 1898.

⁴⁾ Karla Bühring: München. 1898, Verlag A. Langen.

¹⁾ »Die Frau«, Herausgegeben von Helene Lange. Berlin. Moeser II. Jahrgang: »Intellectuelle Grenzlinien zwischen Mann und Frau«. — »Frauenwahlrecht«.

društev, je Laura Marholmova koketna, nervozna dama, ki počiva v vonjavem budoarčku, obloženem z mehкими čilimi in zastrtem s težkimi, temnimi zavesami, na lenobnem pliševem divanu in pregleduje bizarne cvetke orijentalnega pokrivala, na katerem počiva njen drobni čreveljček, polna spleena in rafinovanosti sanja o ljubezni in odganja vse, kar bi jo utegnilo splašiti v njenem razkošnem dišave polnem kotičku, kjer cvete na oknu opojna tuba-roža z belimi cveti. Ako navaja Rod eleganco Bourgetovo kot uzrok, zakaj se avtor Cosmopole ne more popolnoma spreobrniti na novokristijanstvo, tedaj se prav tako lako išče povod, zakaj tudi Laura Marholmova ne smatra stremljenja feministek resnim. Marholmova govori na vsaki drugi strani svojih kozerij o najglobokejših problemih psihologije in fiziologije, ali vedno z vablivo namišljenim stiskanjem ustnic in vporno lehno gesto okrogle ročice. Laura Marholmova je bila sprva oznanjevalka ljubezni, katero je imenovala v knjigi žene enega najglobokejših in prvih instinktov, ali ne stroge, resne ljubezni, pred katero so morale celo te »Frauenrechtlerinnen« kapitulirati, ki niso Marholmovi nič družega, kakor odurne, slamnate punčike; ne, to po Marholmovinih nazorih ne bi moglo napolniti prazne posode ženine duše; ona hoče pikantne ljubezni fin de siècle, ki so jo po njenem mnenju najboljše pojmi erotični pariški pisatelji, s katerimi se je seznanila, ko je ob Sêni sedaj zasledovala spiritistične seance, sedaj delala dolge promenade po razkošno lahkoumnih bulvarih. Ta ljubezen je vedno podložena z večno divjostjo, z nevkročenim, prirodno divjim temperamentom, ki vedno preži v najmirnejši, najlepši ženi. Ta ljubezen kakor jo pojmi Marholmova, je ista, ki jo je naslikala znamenita beletristka mlade nemške generacije M. Janitschek v svoji knjigi o ženi (*Vom Weibe*)¹⁾ Ako se meče v noveli »Sram« mlada, sveža, svojega ženina vroče ljubeča nevesta preživelemu starcu v naročje, naj jo užije, ako v črtici »Močvirno zelenje«, stara slikarica nravno uničuje naivnega gimnazijalca z izživnimi ženskimi akti, imamo tu to nepreračunljivo divjost, katero Marholmova tako stalno naglašala. V tem ko Marholmova v svojih prvih delih ljubezen odeva z gloriozno srečo, jo zamenjuje v »Psihologiji žene« z materinsko srečo. V materinstvu vidi Marholmova edino vredno produktivno delo žene, dasi po njenih nazorih ženi že ne sodi vzgoja otrok. Če pa Marholmova ženo tako smatra, ni čudo, da postane tisti, brez katerega ne more biti ne ljubezenske

ne materinske sreče, suverenni vladar vsega ženinega bitja. V »knjigi žene« pravi: V možu začenja življenje žene, v možu se konča. On ni samo sreča in nesreča temveč vedno edina smisel njenega življenja«. V »Psihologiji žene« pa izvaja, da žena sploh nima lastnih mislij, nego da je njeno delovanje samo reproduktivno, tako, da je žena »das Tragende«, mož pa »das Schaffende«. Spomnite se, kaj je napisal bivši mušketicir kralja Ljudevita XV., reakcionar Bonald, v knjigi »Du divorce«¹⁾: »Žena je le devoir, mož pa je pouvoir«. »Žena je podobna možu, kakor je mož podoben Bogu. Mož je ustvarjen po obličju božjem, ali zato ni Bogu enak. Žena je vstvarjena iz moževe krvi in mesa, ali podložena mu je«. Ako bi hoteli v duhu uresničiti Marholmine in Bonaldove nazore, bi spoznali, da bi zopet vstala tiranija moža nad ženo, tako kakor je želel Nietzsche v svojem spisu »Onkraj dobrega in zlega« (*Jenseits von Gut und Böse*). Marholmova vidi v svojem stremljenju spas žene v osvoboditvi vseh instinktov; ali če bi bil osvobojen spolni instinkt — ali bi bila s tem izčrpana cela žena? Kakor so pozabile skrajne prvoboriteljice ženskega gibanja na ljubečo ženo, kakor so pustile v svojem delovanju samo možganom, da se razvijajo in zavrgle ideal stare dobe »une grande amoureuse«, pa na njegovo mesto postavile nov tip »une cerebrale« — ženo možganov, — tako je Marholmova pozabila na mislečo ženo, pa jo naglašala samo ko ljubečo ženo.

Marholmova sama se gotovo ne smatra za rešiteljico žen devetnajstega stoletja, gotovo ne vidi konečne oblike nove žene v ženi, kakor jo sama slika; označuje v svojem najboljšejšem delu, »Psihologija žen« bolehavost svojega časa, v katerem je mož bodisi barbar ali pa dekadent, izjavlja, da je hotela podati nasproten strup proti stremljenju emancipistk. Zato zasluži tisti njen odločilni glas: »Ne pozabite na ženo ljubico, na ženo mater!« največjega vpoštevanja. Njena paradokсна, fragmentarna dela, ki popolnoma prezirajo narodnogospodarsko stran ženskega vprašanja, so dela sedanjih reakcionarnih, dekadentnih dni. Zato to žarko občudovanje katolicizma in ta silna netečnost napram razumujočemu luteranizmu, odtod ta netečnost napram Beblu in Millu, odtod tisto zanimanje za vse, kar je pisano, dišeče in razkošno. Marholmova je reakcionarka, ali njena reakcija prinese sad; rušila je stare oblike in vstvarjala nove, v njenih knjigah je najti akordov, ki bodo polno zveneli v simfoniji nove žene, žene 20. stoletja. (Zvršetek pride).

¹⁾ M. Janitschek: *Vom Weibe*. Berlin, Fischer 1897.

¹⁾ M. Bonald: »Du divorce«. Paris. V izbranih spisih.

Ob cerkvi.

Tam na širem, širem polju
cerkvica stoji mi bela;
tam v molitvi je že često
duša mlada mi kipela.

Duša mlada mi kipela
v dni bodoče je življenja,
ah, kipela in trpela
od strahu je, koprnenja...

Od strahu je, koprnenja
mrta meni duša mlada...
Ah, kaj čujem?... Tam ob cerkvi
prst na belo rakev pada!

E. Gangl.

Ivanič in Panijan.

(Anekdota iz belokranjskega življenja.)

Spisal **Oton Zupančič**.

Lahko, brate, Ivaniču! Na Kočevskem ima dve parni žagi, v Podlogu dve štacuni, vinski dac v bogve koliko občinah po Hrvaškem in Kranjskem. Lahko njemu zdaj! A mlad mora biti, kdor ne pomni več, kako je nosil krošnjo po svetu s Panijanom, pajdašem svojim. Sedaj napaja vsakega, s komur se snide, samo da se mu prikupi (a kdo se mu ne prikupi!), pa bil še tak poniglavec. Prej je bogme obrnil krajcar desetkrat, predno ga je dal izpod palca.

Ali, da ni bilo Panijana, vrag ve, ne bi-li ponujal še sedaj 'po vaseh snaham trpotek, igel, medenk, konca in druge take drobnjavi, kakor še sedaj stari Poljanec Markič, katerega otroci vedno dražijo z iztegnjenim kazalcem: on namreč desnega ne more skriviti.

»Ej, snašica, lepa si kot rožica, samo da imaš še te koraldice za vratom!«

A to s Panijanom je bilo tako. Ono dobo sta krošnjarila po Hrvaškem; baš pred Karlovcem jima je roba pošla -- obema, kot da sta bila zmenjena. A kaj to -- v Karlovcu je vsega na prodaj. Da iščeš vruga z repom in kopiti, vem, da bi ti ga pripeljal zvezanega na trg kak Graničar izpod Kleka.

»Pa ajde, Ivanič, pa si nakupiva robe!«

»Bogme, brez robe ni trgovine!«

Krošnji sta pustila »pri jelenu« in dogovorivši se, da se snideta okoli ene, dveh v isti gostilni, sta se odpravila vsaki po svojem poslu.

Ivanič se je zibal s širokimi koraki po ulicah, stopil v to in ono štacuno in pogodil kupčijo, na cesti se pošalil s kako bosonogo devojkjo, ki je grizla glavico luka kakor jabolko.

»E, čuješ, devojka« — kakor bi jo hotel kaj vprašati, a ko se je ozrla: »kaka jabolka so to: slačike ali kravajike?«

Ivanič je bil visok in širok, imel je goste, divje brke, a modre, otroške oči. Zato so se mu take šale vedno obnesle. Tako je hodil Ivanič po Karlovcu.

Nič drugače Panijan. Samo da je bil bolj okreten. Lasje so mu bili pšenično rumeni, a gledal črno kakor bolha. Največji čifut ga nebi prevaril niti za pol novčiča.

»E — ne govorite mi tega — kaj mislite, da jaz ne poznam teh računov?« S temi besedami je zavrnil vsakega, kdor mu je »mešal račune«. In tako je delal po navadi boljše trgovino nego Ivanič: prevarititi se ni dal za živo glavo, a sam te je ociganil, kjer se je le dalo.

Idoč tako po mestu, se vstavi pred mestno hišo in si jo pogleduje. Bila je baš na novo sezidana, z mogočnimi stebri ob vhodu. »Na, skoro vse sem že opravil, pa šele pol desetih je!« se je začudil, pogledavši na stolp. Izvlekel je iz žepa uro, ki je bila priškabljena na debelo srebrno verižico, in jo naravnal. »Tako! Toda Andre me je pri mendenkah opeharil za groš — e, pa sem zato jaz njega pri koncu za dva. Kaj si hočemo!« Potem je zazdehal, potegnil z rokama po obrazi in stresnil z glavo, kakor bi se umival. V tem hipu se je nekdo lahko dotaknil njegovega komolca. »Pa ne da bil Ivanič!« Kak Ivanič! Nizek žid s sključenim hrbtom stoji poleg njega.

»Oprostite, gospodine, ali kanite i vi na dražbo?«

Vraga je vedel Panijan o kaki dražbi! A predno je mogel odgovoriti, je hitel židek: »A nikarte, prosim vas. Baš lepe vam koristi od vinskega daca! Sama skrb in preglavica — a krčmarji vas varajo na vse pretege. To so zviti ljudje! Povrh vsega se jim še zamerite. Ni vredno, gospodine, ni vredno!«

«E, ne govorite mi tega, gospodine, poznam vam jaz te račune!«

»A glejte, čujte — z vsemi, ki so mislili priti, sem se dogovoril — ne kalite mi vode! — Evo vam petdesetak!«

»Evo vam stotak, pa idite zbogom vi! Jaz sem se nakanil, da licitujem — pa mir besedi! Evo vam stotak, pa mi ne hodite v škodo!«

»Ali pomislite, gospodine: kavcija in...«

»Poznam jaz te račune!«

»Dam vam stopetdeset!«

»A nate vam dvesto!«

»Ne, jaz vam dam dvestopetdeset!«

»Niti misliti — hočete tristo, pa bog?«

Tako sta si ponujala stotake, a Panijan je vedno odklanjal in nabijal — vedno za petdeset. »Kadar se

čifut upeha, bom že odjenjal!« Videl je, da se tu ne gre za malenkosti, toliko premeten je bil. Pri petsto je mislil že udariti, a takoj je zapazil, da je železo še belo in privil je do tisočaka. Ko mu je ponudil žid tisočak, se je namrdnil, nabral čelo v resne gube, skimaval z glavo in skomizgal z rameni — kakor bi se še obotavljal!

»Hm — tisoč — vraga — pa naj bo! Naj bo! Bedak bom ostal — poznam jaz te račune, gospodine moj dragi, a naj bo — ne pridem vam blizu! — v roki je imel že vseh deset stotakov — »pa naj bo, imejte si dobiček sami!« Toliko da ni praščil v smeh. Imel je bil pri sebi nekaj čez sto goldinarjev...

Ali ga je debelo gledal Ivanič! Sto in stokrat se mu je moral zabogmiti, predno mu je verjel. A naposled je izpraznil poln kozarec vivodincea, zmajal z glavo in pljunil.

»Bogme, Panijan, ti si dečko in pol! Če se dotakneš — oprosti — govna na cesti, tebi se pozlati.«

To je bil začetek njune sreče. Panijan je par let potem umrl, in Ivanič je za njim resnično žaloval.

Š t u d e n t k e.

Piše Zofka Kveder.

(Nadaljevanje).

Liza je nervozno stopicala po sobi, ko ste njeni prijateljici odšli. Bilo ji je nekako čudno tesno pri srcu. Vse ono, kar ji je Ana pripovedovala o Farinelli-ju, je vedela, a vendar ji je bilo neprijetno, da zopet iz nova zve in sliši. Vsa je gorela za tega strastnega, vročekrvnega Italijana. Vedela je, da ni kar nič skrupulozen, da se vsake ženske hitro naveliča in da mu je prav malo mar, kaj in kako. A bila je nespametna dovolj misliti in verjeti, da zdaj on resnično ljubi, da ta ljubezen ne more miniti, kakor sen ali kakor kaka pijanost čustev. In zopet je mislila na njegov vihravi temperament, na čudovito hitrost, s katero so se vsi vtisi zrcalili v njegovi duši, v najživejših barvah plamteli in drugi hip že zginili pod novimi podobami.

Če bi jo pozabil, odvrge! On! njo!

In stisnila je zobe v boli in srdu.

Kako so se ji vsesale njegove oči v dušo takoj prvikrat, ko jo je pogledal tako živo, vroče, drugače kakor je dotlej gledal njo, svojo mlajšo kolegino.

Bog zna, kaj je bilo takrat, da jo je gledal, gledal tako posebno, s posebnimi očmi, da je zaželel nje in njene ljubezni. Morda je kak nagajivi refleks

poskakoval na njeni gostih lepih laseh ali pa se ji je nevede prikral kak mehki, vabeči ton v glas.

In ona ga tudi dotlej ni gledala in videla drugače kakor druge ljudi. Bil je lep, no da, ali, bogme, če bi vsak lepi mož razburjal dušo?! Smešno!

Ali končno je vse to brez pomena. Zdaj je tukaj ta velika, močna, tiranska ljubezen in treba se ji pokoriti. Seveda brez boja ne, brez misli ne. Nič daril, nič žrtev; toliko jaz, toliko ti! O, rekognoscirala bo vsak kot tvoje duše, Farinelli! Ne boš je prevaril z simili-briljanti!

Vrata so se odprla.

Bil je on.

— Klanjam se, Liza Aleksandrovna. Srečen sem, da vas vidim. —

Njegove oči so sipale ljubezen.

Jako točni ste, gospod Farinelli, — se je nasmihala Liza. — Skoro čudno se mi zdi, da ste mogli tako hitro priti od pataloškega instituta semkaj. Je bil danes profesor Burger zopet raztresen? —

Kakor navadno. Vselej ga moramo opozoriti na uro, da odide, drugače bi menda predaval in predaval brez konca in kraja. A kaj ste vi delali, Liza? —

— Po obedu sem bila v naši akademični čitalnici. Čitala sem nekatere novodošle ruske in nemške revije. *Simplicissimus* je fin, čeravno so bile zadnje številke nekam jako slabe. Doma sem čitala Gabrijele Reuter-jeve: »Iz dobre družine«. Bogme, to so grozne tragedije, vsa ta vsakdanja ničevost in malenkost! A zdi se mi, — ne, prepričana sem, da smo Rusinje ipak mnogo bolj svobodomiselné nego Nemke. Pogumnejše smo in lažje se otresemo predsodkov. Precej hladne smo, zato nam razum mnogokrat pomaga čez konvencijonelno ograjo, prav tako, kakor vašim Italijankam vroča kri in strast. A Nemke nimajo navadno ni dovolj strasti, ni poguma, in pameti. Vse njihovo dejanje in nehanje se vrti krog zastarelih, privilegiranih ničevosti. Jaz govorim namreč bolj o masi. — Nasmehnila se je in vprašala: — Ste mislili kaj na me, Adolfo?

Pogledal jo je vroče.

— In to vprašate vi, Liza?

Prijel je njeni ozki fini roki in ji pritisnil na svoj vroči obraz.

— Kako si trdosrčna, ti moja lepa Liza!

Nakrat se je raztogotil in tiho sikal pred-se:

— In jaz naj to trpim! Jaz naj imam samo pravico vzdihati in dvoriti vam, a vi niti ne dovolite, da vam povem, da vas ljubim, da sem besen ljubezni, da bi vas umoril z divjostjo te ljubezni! Ljubite me, poljubljajte me, objemajte me, Liza! —

Vsaka beseda je bila morje blaženstva za njo, a niti zganila se ni. Dolge, fine trepalnice se niso zganile, samo rame je kakor čudeč potegnila kvišku.

— In kaj še, Adolfo? — je vprašala z glasom, ki se je kopal v ljubezni.

— Dovoli mi, da te ljubim, — je prosil on in skušal objeti jo.

— Mirno, mirno, prijatelj Farinelli! Ne smešite sebe in mene. Med kolegi ljubimske spletke niso na mestu. — Njen glas je bil zopet hladen.

— In zakaj ste mi dovolili, da vas obiščem, Liza? —

Kako naivno vprašanje, mon ami! Toraj vi ste pričakovali, da vas sprejemem z objemi in poljubi, da se radostno vržem slavnemu Don Juanu naše fakultete, meni nič, tebi nič na vrat?! Ha, ha! —

— In kaj bi bilo to tako smešnega! Saj...

Ne bi bila ni prva ni zadnja. Poznamo se, prijatelj Adolfo! Priznati moram, da imajo prav oni, ki govore, da je neki lep Italijan nad vse mere zaljubljen v se; vaša samozavest to dovolj dokazuje. Zakaj sem dovolila, da pridete? Hotela sem se z vami učiti fiziologijo; vi ste tri semestre pred menoj, torej bi ne bili pre slab instruktor. No, danes niste razpoloženi, kakor vidim. Tu sem dobila nekaj od Elize Ichenhäuser-jeve, par finih doneskov k ženskemu vprašanju. Čitajte mi! —

— Diavolo, Liza Aleksandrovna, vi čudno postopate z menoj. Pazite, Farinelli ne pusti igrati s seboj! —

— Toraj tudi čitati nočete? No dobro, pripovedujte mi kaj, karkoli, samo da je interesantno. O vašem morju na primer. Jaz jako ljubim morje. Samo nekaj krati sem ga videla. Bilo je nepopisno v svoji veliki, gigantski krasoti. Zdelo se mi je, kakor da spi na njegovih valovih poezija, sedaj mehka in laskajoča, kakor jutrajno solnce, sedaj žalostna, kakor veter na grobišču, potem zopet divja in strastna, kakor ljubezen hajdukov v gorah. Pripovedujte mi o morju! —

— Jaz ne morem kar na povelje buditi lepih, zanimivih spominov, ne morem peti slavospevov morju, ki bi vas zadovoljili. Jaz nič ne vem. —

— In vi ste Neapolitanec!!! —

— Liza, ne mučite me! Kaj naj pripovedujem! Morje in nebo in vmes vse barve mavrice v najfinjših niansah in gondole, jahte, parniki, matrozi, gondoljeri, na pol goli, raztrgani, lepi poulični dečki, krasne nežne signorine, lepe in neusmiljene, kakor vi. In Vezuv in Neapelj in morje. Zagoreli, zaljubljeni Neapolitanci in tujci: Angleži, Rusi, Francozi, Nemci. Palme, oljke, ciprese in polno rož, cvetečih grmov in opojnih dišav južne krasote. In cimbele in mandoline in melodične, vroče ljubimske pesmi. In zopet morje in nebo in Vezuv in Neapelj in vse barve zemlje, kakor v začaranih kraljestvih bajk in pravljic. —

Liza mu je tiho gledala v obraz, ki je pel in vibriral v vseh mišicah k njegovim besedam.

Tak Farinelli ji je bil nevaren. Vzela je ono temnordečo rožo iz kozarca, trgala fine, baržunaste liste iz cveta in jih sipala na tla.

Farinelli je pobledel jeze.

— Čemu ste razdrapali mojo rožo?! Jaz tega nečem, razumete, nečem, da ste taki! —

— Pardon! Vidite, pozabila sem. Sploh sem pa tudi grozna prozaistka. Kaj jedna roža! In če je tudi od vas, hm! Zapomnite si: biseri se ne mečejo svinjam. Nelep primer, a kaj hočete, da naj razume ruska medicinka o tacih stvarih. Rože, rože, rože. Samo Italijanke jih vedo ceniti, ne? Tiste lepe, nežne, črnooke, vroče, ki ste jih vi ljubili v Neapelju. Ah, vi možki. Hotela bi poznati moža, ki še nikdar ni ljubil, čegar ustne se še niso dotaknile ženskega lica. In mene bi moral ljubiti. Bog, kako bi bila srečna. —

Utihnila sta, in Liza je mislila o možu, ki se še ni dotaknil ženskega lica in želela si je, da bi bil Farinelli tak mož.

Italijan je gledal to mlado, lepo devojkó, ki je prišla tam od vzhoda. In videl je njeno čisto, nedotaknjeno lice, ki je bilo belo in nežno, kakor list lilije, in njene črne lase, ki so se kakor žalost šopirili nad čelom, in oči je videl, v katerih je spala melanholija ruskih step, in usta, ki so se svojo živo, rdečo barvo vpila po ljubezni, in bilo mu je žal, da

so njegova usta gorela tolikih prisegajočih in skru-
nečih poljubov, in ni se upal zapisati v njen mirni,
čisti obraz plamtečega znaka svoje ljubezni.

Liza je postala mehka in sentimentalna. Pravila
je o svoji sestri in njenem mužu, ki sta se tako lju-
bila v prvič in nedotaknjena z globoko, sveto in ne
naivno ljubeznijo. A nakrat se ji je zdelo to mehko,
nežno razpoloženje smešno in banalno.

Postala je frivolna.

— Veste, da me nocoj mika iti v gledišče. A
ne v opero, niti v dramo. Brr! Veste, v varijeté
grem. —

— V varijeté? —

— No, zakaj pa ne. Telovadce vidim rada,
plesalke tudi, pametne opice in učene pse. Za-
kaj pa ne?

Farinelli se je smejal.

— Ne mislim tako. Ali sedaj je ravno program
ki vas bode gotovo zanimal. To sem hotel pripomniti
Neka družba iz Ruske je tu. Menda so Tartari ali
kaj. Ženske so oblečene, kakor ruske bojarke, možki

kakor mužiki. In potem vam plešejo neki ples, lové
se po odru, pojo, kriče, žvižgajo, vse hitro, divje,
strastno, da človek kar oči odpira. In tisto kričanje!
Nekaj posebnega je ves nastop, nekaj frapantno divje-
krasnega.

— Dobro, fino! Veselim se že. Dobre volje sem.
Vse omizje v penzionu povabim s seboj. In vi pri-
dete tudi in nekaj vaših prijateljev? —

— Koga naj pripeljem? —

— Kogar hočete. Sedaj pa pojdite, drugače zgu-
bim radi vas res vse popoldne. In, da veste, nekoliko
vas imam vendar-le rada. Da, v resnici! Samo, da mi
odložite svojega starega, lahkomišljenega, nestalnega
Farinellija! Samo jedno boginjo smete imeti in ne
vsega Olimpa! Na svidenje! —

Liza mu je ponudila svoja rdeča, polna usta in
on jih je rahlo, boječe poljubil. Bil je morda prvokrat
v svojem življenju ganjen. Liza sama se je čudila nje-
govi pohlevnosti. Ko je odšel, je pobrala vse liste
njegove temnordeče rože, ki so ležali na tleh.

(Pride še).

V sanjah.

Sedaj, ko sladka noč objema zemljo,
sedim pri oknu nem...
Na nebu zvezda se je utrnila,
in solza utrnila se očem...

Kako sem sam, kako sem sam na svetu,
kot da od samega Boga sem zapuščen...
Na prsi se sklonila mi je glava,
na dušo pal je meni sen...

In gledam, sanje, vas! — Moj duh vas pije
v požirkih dolgih in globokih:
Pne se v nebo mogočna kupola,
na stebrih mramornih, visokih
stoji ponosno kot moj duh na vzorih...
In skozi okna dan svetel me gleda,
in solce zlato sveti na oltar...
Kaj vidi prav sanjavi moj pogled?
Da, to sem jaz, to ona!... Ah, nikar!
Moj Bog, kako grmi, bobni...
Udrl se strop je... V tem trenutku mi
oko je splavalo tja na oltar
k Mariji sveti... V sladkem je občutku mi
hitela duša gori nad oblake
pred sodnji stol, ko jaz na zemlji sem
v objemu ljubice tam pred oltarjem
v nesreči, blaženstvu, razkošju vsem
umiral srečnožalosten, ko Mati božja
v tolažbo duši moji, koprneči
pred veličastvom božjim je točila
solzé ob moji sreči in nesreči...

E. Gangl.

Vzgoja in omika ali izvir sreče.

Spomini. V spodbudo spisal: Feodor Sokol.

Zima se nagiba h koncu, bliža se pomlad.... Li vidite oni list na starem drevesu?... kako trepeče, kako drgeta, kadar potegne še vedno ostra sapa čez zemljo. In se li vam ne smili ubogi list, ne slutite li, kaj čuti on?... Kako je sam, kako je sam!... O tam spomladi bilo je drugače!... Na tisoče in tisoče njegovih bratcev, v mehkih, zelenih, svilenih suknjicah je šepetalo in žlobodralo na košati stari lipi, kadar jih je vzbudil iz brezskrbnega sna prijazni, sladkovonjajoči, poredni vetrec, in se ž njimi igral, in jih dražil in lasal v modrookih pomladnih jutrih,.. In solnčice jim je prinašalo samih iskročih, pisano prelivajočih se biserčkov in jih kitilo ž njimi... In prihajali so nagajivi ptički in jim pevali same mične pesmice, pa si jemali zato njih biserčke... Oj, kako je bilo lepo!... Pa tudi potem po leti, ko so postali bolj možki, je bilo še zmir krasno... tudi tedaj, ako se je pridrvila divja vihra v svoji dolgi sivi halji, pa vršela čez polje, da so se morali držati prav trdno, če so hoteli, da jih ni odnesla s seboj... A potem jesen!... Kako so slabeli!... Postajalo je mrzaj bolj in bolj... solnce ni hotelo ostati ves dan pri njih, kakor prej... In tovariš za tovarišem je oslabil... In spuščali so se drug za drugim na zemljo, in veter je prišel in jih pokopaval in je pel resne svoje vigilije... A njega, ki ga vidite tam na onem drevesu, je zabil in mimo njega hiti, ne da bi se ga usmilil... In ubogi list trepeče in trepeče... Kako ga bode gledal mladi zarod, ki že sili iz vseh popkov!... In kako si bo on sam tuj sredi med njimi! Usmili se ga, pogrebi ga, uničujoča smrtna sapa!

Li veste sedaj, zakaj tako trepeče ubogi list?... Glejte, jaz vem to že davno in hodim ga gledat slednji dan... Moj Bog, včasih se mi zdi, da sem sam ta list...

Star sem že, star... Pomislite: v zadnji četrtini prešnjega stoletja sem se rodil in danes pišemo že 1950...

Oj, koliko se je spremenilo od moje mladosti! Če pogledam danes našo Ljubljano in pomislim, kaka je bila pred petdesetimi leti, ko sem bil jaz okrog novega leta 1900 kot ubogi jurist tam! Ne bom našteval, koga sem videl, nočem imenovati imen onih mož, s kojimi kot mlad literaren začetnik občevati sem si štel v visoko čast in srečo, nočem jih imenovati, pravim, ker ta imena, tedaj slavna in ljubljena, so danes pozabljena, hvala Bogu pozabljena; omeniti hočem le, kaka je bila tedaj Ljubljana sama. Narodnostni boji, predrzno oponiranje »tujcem«, samoslovenski ulični napisi, izdajanje nesramnih, poltnih

knjig, to in enako je bila signatura one dobe... Hvala Bogu, da je za nami!

Isto leto je izšlo epohalno delo z naslovom, kojega sem si drznil postaviti na čelo svojim skromnim spominom. In ono blaženo leto pomenilo je pričetek polstoletja, na kojega koncu smem izreči besede: »Slovenci so narod — blag, dobrotljiv, sočuten, čist, pobožen... Nunc dimittas...

Čudno naključje!... Devetnajstega stoletja začetek prinesel nam je moža, (imenujem ga le, ker je nujno potrebno) Prešerna, ki je vsejal ljulko na kosec zemlje, ki jo je dal Gospod nam, da je obdelujemo, začetek dvajstega podaril nam je knjigo, ki je za dušila prokleti plevel... Solze mi stoje v očeh, ko vidim, da smo vendar poseben, od Boga izvoljen narod... Jehova, ali smo stopili mi na mesto onega ljudstva, ki Te ni umelo in ki si ga zato proklel, pa ga vdaril z najhujšim zlom tega sveta — denarjem?!...

A zašel sem... starost klepetava... senectus loquax...

O Ljubljanjani sem hotel govoriti!

Da, poglejte jo, to našo Ljubljano! Duh one epohalne knjige počiva nad njo. Kje so one zmote izza leta 1900? Kje slovenske ulične tablice, kje boji narodnostni? Sprevideli smo, da žalijo oni napisi sinove mogočnega našega soseda, da jim de neprijetno glas na šega jezika... in o veliki... dan!... dan prvega januarja 1920!... Šli smo in razbili vse, — kar je moglo žaliti tuje oko, in opustili govorico, ki je žalila tuje uho... Duh ponižnosti nas je obsenčil, duh vljudnosti nas prešinil...

In vendar je Ljubljana slovenska, bolj ko kdaj prej! Pojdi, ljubi bralec, o poludne, kadar zvoní v vseh cerkvah, skozi mestne ulice in pojdi zvečer, kadar se šetajo po njih gg. častniki! Kaj vidiš? Kaj Ti napolnjuje srce z radostjo?... Ni ga Slovenca, ki bi ne držal klobuka lepo spodobno v roki, a ne kakor nekdanj brezversko, oziroma nevljudno obdržal ga na glavi...

In ni to slovensko, ni to naše?!...

A li vidite, kako list zopet trepeče in drhti tam na starem drevesu?... In li vidite, kako se mi roka trese, kako mi igra nova solza v očeh?...

O njem, o njem vam hočem povedati, njegovo sliko vam narisati, da ga občudujete, da ga posnimate. V njem, se mi zdi, se je vtelesil duh one knjige, koje naslov sem si drznil postaviti na čelo svojim skromnim spominom.

* * *

Pred desetimi leti, leta 1940., pomikal se je dolg spreved skozi ulice Ljubljanske, zvonovi pa so peli svečanotožno... Štirje vranci so vozili težko, črno krsto... In zanjo so stopali gospodje častniki, potem sorodniki, za njimi gospodje uradniki, a za temi brezštevilni Slovenci... Vidite, tako so pogrebli moža, o kojem govorim, gospoda preblagorodnega c. kr. dvornega svétnika, gospoda Julija Silitscha... Kako visoko bi bil dospel še, da ga ni kruta smrt ugrabila že tako zgodaj!... Njegove izredne čednosti odprle bi mu bile gotovo najvišja mesta!

A sodite sami!

Rojen je bil leta 1900. v Ljubljani. Porod njegov se je vršil natanjko po predpisih slavne, že gori imenovane knjige, in njegov oče se je obnašal po njegovem porodu vestno tako, kakor je nasvetovano v tem velikem delu, proti njegovi gospej materi... In duh tega dela je plaval nad zibelko dojenca... (§ 3)

In vendar!...

Do leta 1920. je prešinjnal našo domovino še vedno vpliv prejšnjega stoletja, in pod tem vplivom je rastel naš Julij... More li vspevati vinska trta v večnem ledu, in more li lotos duhteti v Sibiriji?... In je bilo li čudno, da je naš Julijan propadel v zmote svoje okolice?... Eno gnilo jabelko okuži devetindevetdeset zdravih; se li pa zgodi kedaj, da devetindevetdeset zdravih ozdravi eno gnilo?...

Spoznal sem ga leta 1922., v dobi, ko se je že izvršila pri nas silna izprememba, ko smo že podrli malike napuha in prepira, ko je vladal mir nad našo lepo domovino in je le tuintam tlela še kje globoko v zlobnih srcih zadnja iskra pred pregnanimi demoni... In glejte mojo žalost! Ta iskra je tlela i v sinu mojega najboljšega prijatelja, v srcu našega Julija, in z grozo sem opazal, kako se je vspel mnogokrat nje odsev v njegovem temnem očesu, kakor se vpenja zubelj pojemajočega kresa v črni noči... A ta kres, zažgan v srcu njegovem satanu, ni pojemal... gorel je skrivno, a silno...

Bil je, kakor so se izražali tedaj, ponosen človek. Kako vam je nosil svojo lepo glavo, kako se je držalo njegovo visoko telo, — poosebljen napuh... Na nosu pa ni nosil naših slovenskih naočnikov, nego zlat ščipalnik, kakor jih vidite pri gospodih Nemcih. Iz vseh teh vzrokov imenovali so ga vsi odpadnika, izneverjenca našemu narodu, da si je bil to, kar smo tedaj imenovali »narodnjak«: govoril je vam še vedno javno in glasno slovenski, čital stare slovenske pesnike à la Aškerc, zaničeval celo druge kot serviliste...

Vstopil je bil ravno v državno službo, v urad, kojemu sem bil jaz načelnik... Hm, pomislekov sem imel mnogo, naj ga li sprejemem ali ne, a bil je sin mojega prijatelja in — morda se poboljša!...

In — poboljšal se je!... To je prišlo tako...

Nekega dne sem ga poklical k sebi. Rotil sem ga, naj vendar izprevidi svoje zmote, naj postane spet

Slovenec! »Kaj, Slovenec? Nisem li jaz Slovenec? Ste morda Vi Slovenec?« je začel kričati ves iz sebe. »Počasi, prijatelj!« sem mu rekel. »Glejte, Vi ste napuhnjeni! Je-li to slovenski? Ne, dragi, naš narod je bil vedno ponižen, skromen! O, ni li ginljivo, ako čitamo, kako je voljno prenašal vse muke, vse trpljenje v prejšnjih stoletjih, kako ohranil kljub vsemu svojo neomajivo zvestobo?... Kateri narod se more ponašati z enakimi čednostmi! Vzemite si vendar vzgled na njem. Vse na Vas je tuje, nenaše... nenaš Vaš ponos, nenaša Vaša hoja, nenaše Vaše nastopanje, nenaš Vaš ščipalnik!« »Če ne veste drugega — Tedaj pa mi je vskipela kri. Vzel sem iz omare ono slavno knjigo, koje naslov sem si drznil postaviti na čelo svojim skromnim spominom, pomolil mu jo in rekel; »Tu, vzemite to knjigo in čitajte jo. Jutri je ples pri ekscelenci gospodu generalu, kamor pridite i Vi! Povabilo dobite za časa! Ako ostanete trdovratni, prisiljen Vas bom odsloviti, a predlagal bom tudi, da se Vas izžene iz naše države! Če Vas ta knjiga ne gane, sploh ne zaslužite imena človek. Z Bogom!«

Videl sem, kako mu je oko vstrepetalo in začarel, in še, ko se je bil že davno poboljšal, mi ta pogled ni hotel iz glave in mi je vsiljeval misel, da se je vdal le odločnemu pritisku, da se je ves čas le hlinil... No, slednjič sem mu moral vendar verjeti, saj je bil tako skromen, ponižen, vljuden, pokoren, blag, pobožen, od onega dneva dalje.

Plesa pri Nj. ekscelenci gospodu generalu vam ne bom opisoval. Omeniti mi je samo, da je Njegove ekscelence izredna milostljivost blagovolila povabiti i nekoje Slovence, ki so se posebno odlikovali v naših narodnih krepostih.

Jaz sem došel k Nj. ekscelenci točno ob dolečeni uri. Ekscelenca so blagovolili biti natančni.

Zaman mi je iskalo oko našega Julija.. Iz sobe v sobo sem šel, — nič!

A glej srečnega trenutka!

Ozrl sem se malo tudi v stranske male sobice. — vzrl sem ga!... Na tleh je klečal pred zarudelo devo... Nagnila se je k njemu in — o veselje, o veselje!... Prirčno sta si pogledala v oči, zbočila sta špičasto ustnice, približala si obraza, in pritisnila si ustnice, a malo, le za kratek čas — štel sem 1, 2, 3, — kakor je predpisano v slavni knjigi, in s sladko grozo opazil, da se čas vjema, — pritisnila, pravim, ustnice na čelo in obe lici, potem pa na tuji ustnici, kjer so počivale od 9. ure in tri četrt do deset minut pred 10., torej celih pet minut, iz česar sem sklepal, da je ljubezen precej močna... Vendar je bil ta poljub pаметen, zmeren, spreten, ljubek, radosten in ginljiv... In tudi nista glasno cmokala in se slinila, marveč tenkoglasno sta v se ciknila, da se je malo slišalo, a da sta mnogo čutila.

Ti moj Bog, kako sem bil srečen. Saj sem videl s temi lastnimi očmi, da sta se poljubila po §§ 83—84! »Naš je, naš je!« so mi šepetale ustnice...

Pet minut pozneje je slonel na mojih prsih, in poljubil sem ga na čelo. A glej—še ga je motil hudi duh... Oni večer vspel se je v njem še enkrat, poslednjič, kakor se je vspel poslednjič zmaj v romantičnem srednjem veku, ko mu je zadel junaški vitez smrtno rano....

Bilo je krog polnoči, ko je zadel pri plesu z ного ob visokorodnega g. c. in kr. poročnika, grofa Hohensteina. V opravičeni nevolji so blagovolili Visokorodni vzklikniti: »Ti, osel vindišarski, pazi na svoja kopita!...« In kaj stori tedaj naš Julij?!... »Gospod grof! pazite Vi raje na svoj jezik!...« Mrzel pot me je obšel... Planil sem k njemu in mu šepetal: »Nesrečnež, paragraf!«

To ga je streznilo.

In stopil je pred Nj. Visokorodje, pokleknil pred Nje in Jih prosil odpuščanja. Držal se je jako pazljivo, spoštljivo, v ljudno in resno. Potem pa so se mu solze vlile iz oči, in prosil je Njeg. Visokoblagorodje, da mu odpuste, in mu v znamenje tega dovole polju-

biti roko... In glej! Nj. Visokorodje so blagovolili pozabiti, da jih je Julij nehoté razžalil. Nikdar ne pozabim Nj. Visokorodju tega velikodušja.

Ginjen sem objel našega Julija in ga povabil, da izpijeva kozarec vina na srečno izpremembo njegovega značaja.

Trčila vsa in pila... Opazoval sem ga... kozarca ni zarinil v usta, ni ga tako nagnil, da bi mu bila pijača tekla preko ustnic, ni požiral pijače tako požrešno, da bi mu bila grgrala ali se celo v sapniku zaletela, in tudi krehal in pljuval ni na to... Iz vsega sem z veseljem razvidel, da je čital slavno knjigo marljivo in s koristjo.

Od onega dne se je spopolnjeval moj mladi prijatelj bolj in bolj... Koncipist, komisar, tajnik, glavar, svétnik... kar bliskoma je šlo... Ko so ga imenovali celo dvornim svétnikom, iztrgala ga je nemila smrt iz naše srede...

Njegov pogreb ste videli spredaj...

Li vidite, kako drgeta in trepeče list na starem drevesu?.. Li vidite, kako se mi trese roka, kako se lesketa solza v mojem očesu?...

Socijalno vprašanje in zavod sv. Nikolaja v Trstu.

Postavili smo se na stališče, da namen edinega slovenskega ženskega lista nikakor ne obstoji v tem, da z leposlovnim gradivom dela konkurenco »Zvonu« in »Domu in svetu« ter pomore slovenskemu ženstvu, da čim prijetneje pretolče svoj prosti čas. Nalogo »Slovenke« vidimo marveč v tem, da budi naše ženstvo na resno delo za obči blagor, ne le v narodnem, temveč tudi v gospodarskem oziru.

Nikakor ni smeti misliti, da je dovolj, ako se naše ženstvo le zaveda svoje narodnosti ter se ume vrteti v kuhinji ali pa vsaj v salonu, in najstrože je obsojati, ako se skuša ženski prikriti vse druge pojave v življenju ter jo siloma odvrniti od globokejšega razmotrivanja občih razmer. Tudi ni misliti, da bi bila žena, ki ne ume in ne pojmi družega, nego, da je ženska, ki nima druge naloge, nego da se omoži in je potem udana, dobra rokinja svojega gospoda soproga in k večjemu še narodnjakinja o gotovih prilikah — ni smeti misliti, da bi bila taka žena kdaj v veliko korist in čast svojega naroda. Nikdar ne more biti žena vzorna rodoljubka, ako ni ob enem človekoljubka. Pravo, globoko rodoljubje se ne nahaja v srcu, v kojem ni človekoljubja. Neštivilne izkušnje nam pričajo, da so največi člo-

vekoljubi tudi najboljši rodoljubi, bodisi že možki ali ženske. In to je naravno, kajti kdor je človekoljuben, je plemenit, in plemenitost izključuje vsako podlo izdajstvo, in pred vsem narodno izdajstvo. Izključeno je torej, da bi slovenska žena s tem, da postane resna in misleča človekoljubka, nehala biti dobra in rodoljubna Slovenka. Nasprotno pa se bodo vsa njena blaga čustva očistila in poglobila, postala bo žena v najsvetejšem in najlepšem zmislu besede. In taka žena svojega človekoljubnega delovanja, naj si je že znanstvene ali socijalne narave, ne bode prenesla izven méj rodoljubja in ne bo preko svojega naroda delovala v tujem narodu za obči blagor. Kajti kakor nas veže ljubezen do vseh ljudi, a še posebno na našo rodbino, tako nas veže občečloveško čustvo sicer do vseh narodov, a nam je narod, iz kojega smo izšli, vendar najbližji in najdražji. Nikakor pa ne smemo preko človekoljubja stopati k rodoljubju, kar vsekako delajo sedaj oni Angleži, ki se zgolj iz rodoljubja vnemajo za sedanjo vojno. No, pa pri nas Slovincih je to v širšem smislu itak nemogoče, kajti saj smo mi sami Buri, mi zatirani del. To smo navedli le z namenom, da podpremo in pojasnimo svoje stališče. Saj imamo tudi pri nas poleg izključno

narodnega še drugo polje, kojemu moramo posvečati v jednaki meri svoje moči: to je socialno polje. Tudi na tem polju že deluje precej naših gospâ, ki pa imajo, žal, le v najredkejšem slučaju pravi smisel in pravo pojmovanje za socialno delo. Zato pa je tudi njih delokrog omejen in so vspehi majhni. Tega jim pa vendar ne smemo šteti v zlo, kajti, česar se človek ne uči, tega tudi ne zna, saj tudi med našimi možmi najdemo le malo takih, ki imajo smisla za socialno delo. —

Pa poglejmo sedaj, kako stoji z našim prvim narodno-socialnim zavodom, zavodom sv. Nikolaja v Trstu. Gospa voditeljica notranje uprave nam je prijazno postregla z nastopno statistiko:

Zavod sv. Nikolaja je preskrbel od 1. oktobra 1898 do 1. februarja 1900:

1. S tržaškega ozemlja in Krasa 49 deklet; podpor sta poslali občini Sežana 20 K., Jelšane 10 K.;
2. z Istre 12 deklet; podpore sta poslali občini Klanec 30 K., Kastav 40 K.;
3. s Tolminskega 116 deklet; podpor je poslala občina Bovec 100 K.;
4. z ostale Goriške 62 deklet; podpore nobene;
5. s Kranjskega 146 deklet; podpor so poslale: Ljubljana 100 K., Litija 40 K., Črnomelj 10 K., Vrhnika 40 K., Idrija 40 K., Loški potok 40 K., Novomesto 40 K., Cirknica 40 K., Rovte 10 K.;
6. s Spodnje Štajerske je bilo 94 deklet; podpore nobene;
7. s Koroškega 10 deklet; podpore nobene;
8. z drugih dežel 38 deklet; podpore nobene.

Večje zneske so darovali: Slovenke v Kranju 113 K., g. Kalister v Trstu 200 K., Hranilnica in posojilnica v Litiji 20 K.

Skupno število preskrbljenih deklet: 527; svota podpor 893 kron.

Toliko slovenskih deklet, ako izvzamemo nekoliko drugorodk, je našlo torej v kratkem času 17 mesecev zavetja in podpore v tem zavodu.

Kljub svojim skromnim gmotnim sredstvom stori zavod, kolikor le more, in dekletom se daje hrana tudi na upanje, često po več tednov. V mnogih slučajih mora zavod svojim varovankam preskrbeti tudi najpotrebnejše obleke, da jih sploh more poslati v službo. A zavod mora svojo dobroteljsko zelo omejiti, ker so njegovi prihodki sila skromni, in o tem znaša sama stanarina na leto okroglih 600 gld. Tu bi bilo treba izdatne in stalne podpore, ali pa naj bi se urenilo tako, da bi vsaka občina plačala zavodu odškodnino za one svoje občanke, ki bi bile v času, ko iščejo službe, brez denarnih sredstev in bi jih zavod toraj sprejel na občinske stroške. Ako se pomisli, kako grozni usodi so v večjih mestih izpostavljena brezposelna dekleta, je človeku res neumevno, kako je možno, da treba v dvajsetem stoletju še pozivati in moledovati oblasti, da se zganejo in kaj store v obrambo teh ubogih bitij. In ko bi se naše gospe malo bolje vglobile v razmišljanje socialnega vprašanja in se malo bolj poučile o bednih okoliščinah in razmerah naših službečih deklet, tedaj bi se jim krčilo srce v sočutju, ko bi se pred njihovimi očmi odprla jama bede in pregreh, v kojoj zaidejo naše mladenke druga za drugo. Pač bi jim potem prešlo veselje do šumnih in potratnih zabav, in vsaka bi se trudila, da stori čim več za socialno idejo.

Mej Slovenci se nabira zaklad za cesarjev spomenik, kljub izrecni želji cesarjevi, naj bi se ves denar, namenjen v proslavo njegove petdesetletnice, obrnil le v dobrotelne namene. — Bi li ne bilo bolje, da bi se nabiral fond za zavod sv. Nikolaja v Trstu? Koliko solz bi bilo osušenih, koliko zlo zabranjeno, koliko nesreč odvrnjenih!

Slovenke in Slovenci! ne zabimo, da gre prvi spomenik — človekoljubju!

Vasovalec.

Dobro jutro, zlato jutro!
Dober dan, ti beli dan!
Zbogom, ljubica ti moja,
zdaj pa moram iti stran!

Očka, mati le verujta,
dobro sem vas nalagal:
saj le z mosta od radosti
v vodo sem klobuk zagnal!

Očka, mati me vprašuje:
»Kje pa si tak dolgo bil?«
»Kje — tak dolgo sem popival,
da sem še klobuk zapil!«

Oton Zupančič.

❀ ❀ ❀ Listek. ❀ ❀ ❀

Ženske in višja omika. Pri nas v Avstriji imamo samo en ženski gimnazij — na Dunaju. V drugih, manjših deželah, kakor n. pr. v Srbiji, so pristopne vse srednje šole tudi dekletom, in istotako akademije in vseučilišča (Velika šola v Belgradu).

V veliki Rusiji seveda je nebroj ženskih gimnazij, in dočim si v Avstriji prizadevamo, da bi razven Dunaja dobilo še katero drugo večje mesto ženski gimnazij, delajo Rusi že na to, da bi svoje ženske gimnazije preosnovali, reorganizirali na primernejših temeljih. O tem piše Petrogradski «Herold»: «Glavna napaka ruskih ženskih gimnazij je ta, da pripravljajo vse gojenke za edini poklic — učiteljic, vsled česar že ostaja kandidatka učiteljskega stanu brez dela. Pri nas smo tudi v tem oziru na slabšem. Na Ruskem je n. pr. vse polno zdravnic: pri nas jih lahko naštejete na prstih. V Avstriji ovirajo višjo izobrazbo žensk na vseučiliščih: le profesorke smejo postati; ta edina vrata v svetišče znanosti so jim milostno odprli. Tudi v Avstriji bi se torej lahko pritoževali, da se dovoljuje ženskam le najneprijetnejša karijera učiteljevanja — a do takih rekriminacij še imamo dolgo pot: saj še nimamo odprtih srednjih šol.

Toda ne ozirajmo se vedno v »barbarsko« Rusijo; pogledajmo rajši, kako skrbe druge »naprednejše« države za višjo izobrazbo žen.

Dne 19. januarja t. l. je francoska zbornica poslancev dovolila akademiji lepih umetnosti v Parizu potrebni kredit, da otvori dva ateljeja za ženske: za slikarstvo in za podobarstvo. Dosedaj so se smeje dame udeleževati predavanj o zgodovini umetnosti, perspektivi in drugih teoretičnih predmetih. Sedaj se jim je omogočilo tudi praktično vežbanje. Najboljši strokovnjaki Francije jim bodo polagali temelje v umetnosti ter jih pripravljali za bodoči poklic. V pogojih za sprejem v atelje ni razločka mej ženskami in moškimi. Vsekako je to lep napredek.

Ženska prava. Dne 6. jan. t. l. je ga. Av. Fickert govorila, prvič v Pragi, o volilnem pravu učiteljic, in sicer na shodu oddelka za učiteljice društva »Frauenfortschritt« (ženski napredek). Mnogobrojno občinstvo so bile zvečine dame. Govorila je navdušeno a objektivno ter je žela mnogo priznanja. Kedar dobim brošurico, ki izide o tem shodu, poročala bodem obširneje o tem predmetu.

V očigled vesti, da se pri nas bori še jeden najintelegentnejših slojev ženstva za svoje politične pravice in da je to gibanje še le v povojih, se nam zdi druga vest o uspehih naših sester na političnih poljih — drugod — kakor vstočna bajka.

V mestu Beattie na severu Zjedinjenih držav v severni Ameriki, kjer žene že izvršujejo aktivno in pasivno volilno pravico, so iste o poslednjih volitvah v mestni svet popolnoma zmagale. Niti eden mož ni bil izvoljen. Seveda je potemtakem tudi župan — žena, in sicer — zaradi svojega dobrega srca in svobodnega mišljenja obče spoštovana soproga bogatega trgovca, Mrs. Totten. Gospa županja, »Slovenka« Ti čestita ter Ti želi enako lepih vspehov, kakor jih imajo žene v Novi Zelandiji.

Varstvo žen. Mestni svet v Frankfurtu na Nemškem je sklenil, da se uvede v bančnih uradih, tovarnah in velikih trgovinah za vse žensko osebje popolni nedeljski počitek. Večina tvrdek se je prostovoljno izrekla za to olajšavo, ostale prisilijo v to z zakonitimi sredstvi. Centralna zveza nemških trgovskih pomočnic in uslužbenic je začela po vsej deželi živahno agitacijo, da se uvede nedeljski počitek po vseh mestih. — Pruska vlada je ustanovila mesti dveh pomožnih obrtnih nadzornic za okraja Berolin in Monakovo-Gladbach s plačo po 2400 mark na leto. — Veliki mestni svet v Curihu v Švici je ustanovil mesto nadzornice, ki ima paziti, da se izvršuje zakon o varstvu delavk, naredbe o varstvu ženskega osebja v gospodarstvu in o nadzovanju posredovalnic. — Na Ruskem, in sicer v Petrogradu, so ustanovili društvo v varstvo zdravja žen. V tem društvu predava zdravnica, ga. dr. Wolkenstein vsak teden o ženskih boleznih. — Na Angležkem je 31. februarja t. l. stopil v veljavo zakon, po katerem mora biti v vsaki prodajalnici z ženskim osebjem pripravljen stol, da se uslužbenke lahko za trenotek vsedejo, kedar nimajo dela; za po tri ženske mora biti en sedež na razpolago.

Poselsko vprašanje. V zadnji številki »Sl.« sem opozarjala, kako preobložene z delom so pri nas služkinje; nihče jim ne plača čezurnega dela, ki nima sploh nobenih mej.

V srečni Avstraliji je v tem oziru drugače. V novem južnem Walesu je parlament nedavno sprejel zakon, da ne sme nobeden ženski posel več delati nego osem ur na dan. Le o posebnih prilikah, n. pr. če so povabljeni gostje, ima gospodinja pravico, da zahteva 12-urno delo. To pa se sme zgoditi le trikrat v četrletju in ne zaporedoma dan za dnevom. Deklet, ki še niso stara štirinajst let, se tamkaj niti ne sme jemati v službo.

V kakem nasprotju je ta človekoljubni zakon z razmerami pri nas! Skoraj ne mine teden, da bi v Trstu ne čitali o kakem izvršenem ali pokušenem samomoru služkinje. Na Dunaju pa je bilo nedavno pet takih samomorov v dveh tednih. Ena teh nesrečnic je bila štirinajstletna Marija K., o kateri navaja redarstveno poročilo kot vzrok samomora, da se je z deklico — slabo ravnalo. Ali se je redarstvo zadovoljilo s to lakonično opazko v svojih zaprašenih zapisnikih? Ni li morda poklicalo krivca ali krivcev na odgovor? Če poslednjega ni storilo, se-li zadovolji javnost s takim postopanjem?

Žena in vzgoja mladine. Ako je kdo še tako trdokoren nasprotnik ženskega gibanja, tega ženam gotovo ne bode zameril, da skušajo dobiti upliva na vzgojo šolske mladine.

To je hvalevredno polje, in pri blagih in pametnih ženah-materah morajo biti sadovi take vzgoje vse drugi nego pri okostelih moških pedagogih. Uspehe pa je možno doseči le tedaj, če delujeta učiteljica in mati skupno v lepi harmoniji. Da bi se to doseglo, so v Monakovem (München) ustanovili takozvane »večere mater«, t. j. matere gojenk se shajajo z učiteljicami poslednjih ter se razgovarjajo o nedostatkih,

ki jih je ena ali druga opazila na otroku, in o sredstvih, s katerimi bi se najuspešnejše dali odstraniti ti nedostatki. Ta ustanova, ki se je že obnesla v drugih nemških mestih, je tudi v Monakovem jako priljubljena in blagonosna. Ali bi kaj takega ne bilo mogoče tudi na Slovenskem?

Ženski pokret na Slovenskem.*) Dolžnost lista »Slovenke« je, da zasleduje pojave ženskega gibanja v slovenskem novinstvu. Zadnji čas smo doživeli v tem oziru nekoliko zanimivih prikazni. Pred vsem je čudno, da je prejšnja urednica »Slovenke«, ga. Marica, slednjič našla vendarle milost pred tribunalom »Slovenskega lista«, istega lista, ki jo je nedavno odločno obsojal. Ta sprememba v sodbi je v zvezi s črtico ge. Marice, objavljene v zadnji številki »Slovenke« III-leta pod naslovom: »Izrastki«.

Podlistkar »Slovenske Pisarne« zagovarja dopuščanje žensk v odvetniške in beležniške pisarne. Članek je bolj smešen nego temeljit.

S tretjim pojavom se moramo baviti malo obširneje. To je članek »Kaj je bistvo ženskega vprašanja«, v »Rdečem praporu« št. 3. t. 1.

Uvodom pravi člankar, da imamo na Slovenskem ljudi, ki simpatizujejo z žensko emancipacijo, še več takih, ki so ji nasprotni, majmanj pa takih, ki bi vedeli in razumeli kaj je žensko vprašanje in emancipacija. Na Slovenskem ni nobenega ženskega gibanja; kar se piše o tem predmetu, je vse vodeno, megleno, brez podlage, brez ciljev. Naše žene sicer niso zadovoljne z razmerami, a ne znajo si pomagati, ker ne znajo niti misliti... Mi smo vajeni k večjemu, ponavljati in eventualno prežvekovati, kar smo slišali ali čitali; lastnih misli, kritičnega duha in duševne inicijative iščemo zaman med nami. Pobiramo le paberke brez sistema in zveze; za to ne pridemo do jasnih pojmov. Pri nas velja misel za greh.

Zdi se nam, da g. člankar vendar le pretirava skromnost naših kulturnih razmer ter da zelo podcenjuje duševno zmožnost naših žen.

In dalje piše g. člankar:

»Žensko in socialno vprašanje je od tega sveta ter nima ničesar opraviti s transcendentnimi pojmi... Na zemlji ima človek samo en namen: živeti! »Živeti« pa ne pomeni samo »biti«. Jedro življenja je uživanje in delovanje — oboje zavedno.

Vprašanje človeštva je torej enostavno sledeče: Kako naj delujemo, da zamoremo ugodno živeti, mnogo uživati? Iz tega izvira tudi žensko vprašanje. — Človeško življenje in sploh življenje naravnih bitij ni etičen zakon, nego boj. Česa si želi žena? Boljšega življenja. Okrog tega se vrti vse. — Ako žene izpoznavajo, da jih današnja ureditev družbe tlači, usužnjuje, da jim jemlje prava itd., ne smejo se vstrašiti nauka, ki ga podaja ta resnica. Proč s to družbo, mora biti geslo.

Ali izpremene se ne sme pričakovati od kakoršnih si bodi etičnih vplivov, temveč od lastne moči. Do zmage vodi samo boj, a za boj treba sile...

Vpliv žene na človeštvo je velikansk, a žene ga niso znale uporabiti, in pri nas se še ga dandanes ne upajo porabiti, ker je radi grozne duševne zaostalosti emancipacija slovenskim ženam še vedno parkelj, pred katerim se je treba trikrat prekrižati.«

* Te vrstice, prejete že za prvo številko, smo morali zaradi nedostatka prostora odložiti za 2. številko.

V teh vrsticah se kaže gospod člankar doslednega materijalista, in s tem njegovim stališčem se nikakor ne strinjamo.

Kam bi le prišli, če bi zginile s sveta vse »transcendentalne« težnje, če bi človeštvo postalo povsem materijalistično ter bi se v praktičnem življenju vsi držali dosledno načela: Deluj tako, da zamoreš ugodno živeti, mnogo uživati? Posledica bi bila pred vsem, da bi razpadel temelj narodov in človeštva — družina. Potem bi ne trebalo več klica: »Proč s to družbo«, ista bi sama po sebi nehala biti.

Ne, ne! Nam se etični moment ne zdi brezpomemben v dosego nujnih izprememb v socialnih razmerah.

V srce vsakega človeka je zasajen nramni zakon, ideja dobrega in zlega, pravice in krivice. V natančnem izvajanju teh večnih pravil nahajamo rešitev iz sedanjih zmed.

Od prizadevanj, ki gredo za tem, da budijo etični moment, ki skrbijo, da postane vest človeštva bolj in bolj občutna in fina, obetamo si mnogo več uspeha nego od materijalizma in anarhizma.

Sicer pa tudi ni res, da bi o preobratih na socialnem polju odločevala le boj in materijalna sila. Ravno dosedanji vspehi v ženskem pokretu dokazujejo nam nasprotno. Kar so dosegle žene v srečnejših deželah nego je naša, niso dosegle z ognjem in mečem, ampak ravno tukaj je odločevala ideja, recimo: sila ideje pravičnosti, torej etični moment!

Ako je pa pisatelj morda mislil na ugodnost v zmyslu angleškega evolucionista Herberta Spencerja, bilo bi dobro, da bi se izrazil jasneje. O poslednji točki eventualno prihodnjic.

Slovenska umetnica. gča. Verhuncéva, operna pevka v Vratislavi, je sprejela pogodbo še za nadaljna tri leta. Gdč. Verhuncéva je kot »umetniška individualiteta« v Vratislavi visoko cenjena in nadejati se ima še lepe umetniške karijere, česar se iskreno vesele tudi njene rojakinje v domovini, želeč jej najlepših vspehov. Živela!

Mučenje otrok. Mogoče ne bode brez koristi, ako navedemo tu nekaj statističnih podatkov o mukah in raznem trpinčenju, kateremu so izpostavljeni uboga mala bitja, otroci poživinjenih starišev. Iz poročila angl. narodne družbe v obrambo otrok pred trpinčenjem je razvidno, da je družba v 10 letih svojega delovanja zasledila 109.000 otrok, ki so bili trpinčeni na razne načine. 25.437 teh malih trpinov je nosilo na telesu znake pobijanja s čevlji, razno posodo, lopatami, jermeni, železnimi kljukami, ali so bili poškodovani z ognjem, vrelo vodo ter sploh z vsem, kar se more misliti, da je prišlo v roko bestijalnim starišem. Revčki so bili pokriti z otekinami, ranami, opeklinami, ali so bili oparjeni. Drugih 62.887 otrok so našli v vsakem oziru zapuščenih, sestradanih, umazanih, razcapanih, prezebajočih, bledih, slabih, polnih izpuščajev in opriščajev, mročih v bedi. 712 takih revčkov je umrlo zbog grozodejskega postopanja hudobnih starišev. 12.663 otrok je bilo žrtev lenobe in pohlepčnosti po denarju svojih roditeljev, ki so izkoriščali bledost, medlost, kašelj ali celo umetne bolesi svojih otrok ter so jih izpostavljali na ceste usmiljenju darežljivih ljudi. 4460 nesrečnih malih deklic je postalo žrtev bestijalne pohotnosti v človeški podobi. 3205 malih sužnjev se je dobilo pri škodljivih in nevarnih delih, kakor n. pr. v cirkusih in enakih

podjetjih, ki služijo denar na letnih sejmih in shodiščih. Zgodi se marsikak zločin, da se ti otroci store pripravne za izkoriščanje. — Ko bi se vsi ti otroci postavili v vrsto, bi bila ta vrsta dolga 60 angl. milj in bi korakala celih 24 ur, da bi prišli zadnji mimo nas. To je tužna slika, ki nas opominja, na kako nizki stopinji stoji še obča kultura in kako velika in težka je naloga sedanjih in bodočih človekoljubov.

V Mariboru se je ustanovilo gospejno društvo, ki ima blagi namen, skrbeti za brezposelna dekleta ter jim brezplačno posredovati službe. Bog blagoslovi plemenito delo!

Slovenke v Ameriki. Človek je produkt obnebjaja. Kedar začnejo naša slovenska dekleta dihati svobodni duh amerikanski, spreme se tudi one. Kdo bi verjel: iz boječih, apatičnih služkinj postanejo ti zavedne, ponosne, za svojo in družic blagor vnete žene. Evo vam dokaza. »Nova Domovina«, ki izhaja v Clevelandu, ima tak le oglas:

Slovenska dekleta in žene! Pristopajte k ženskemu podpornemu društvu. Plačevati je malo, podpora v bolezni pa je dostojna. V dobrem času se lahko plačuje in v slabem času pride podpora jako prilično. Kako hudo pa je še le čutiti, ako je mož brez dela, žena pa bolna. Toraj potrudite se in pristopite hitreje ko mogoče.

Vabi Vas Kranjsko žensko podporno društvo »S v. S r c a M a r i j e.«

Ali bi kaj podobnega ne bilo tudi in še lažje mogoče v domovini, kjer bi tako društvo zamoglo pridobiti na tisoče članic ter vspešnejše delovati, nego v daljni novi domovini, koder so Slovenke raztresene po širinih Zveznih državah ter nikjer ne žive v večjem številu skupaj.

Mestna posredovalnica za delo in službe v Ljubljani in rešilna postaja. Mestnemu magistratu ljubljanskemu imamo se Slovenci zahvaliti za dve velepomembni in veleskoristni pridobitvi na socialnem polju. Z novim letom se je odprla namreč v mestni hiši v Ljubljani posredovalnica za delo in službe. Ta urad spada v področje mestnega magistrata; izključeno je toraj vse brezvestno izkoriščanje dela ali službe izkajočih oseb, kakor se to godi v privatnih in zakonitih posredovalnicah. Kako živo je bila potrebna ta naprava, dokazuje dejstvo, da se je že v mesecu januarju prijavilo 500 oseb, ki so iskale dela ali službe, in se je v mnogih slučajih za oboje vspešno posredovalo. Sicer se bomo pa še bavili s tem praktičnim socialnim pojavom na Slovenskem.

Dalje je magistrat ljubljanski tudi ustanovil rešilno postajo ter storil vse, da bo čim bolj odgovarjala svojemu namenu. Tudi ta naprava zasluži najtoplejše priznanje in upati smemo, da obrodi najlepše sadove v korist trpečega človeštva.

Kreditni zavod za pisatelje. V Passy-ju pri Parizu je zavod, v kojem dobivajo potrebni pisatelji samo proti častni besedi posojila od 5 do 10 fr. Za večje vsote morajo podpisati pismo, s kojim se zavežejo s častno besedo v povrnitev. N. pr.: »Zastavljam svojo častno besedo, da bodem vrnil vsoto....« Ideja je res izvrstna in še izvrstnejše je, da so dosedaj tudi res še vsi vrnili posojeno jim vsoto. Izposoja se na nedoločen čas in brez obresti. Ustanovila je ta zavod gospa Jeanne Robin, ki je sama spisala več romanov ter pozna pisateljsko bedo po lastni izkušnji. Njen zavod se imenuje »Hiša lepih vednosti«. Sedaj ima razposojenih nad 20.000 fr. in sicer večinoma

med mlajše moči, ki ne morejo svojih proizvodov tako hitro posrebiti. Dokler jim ni sreča bolj mila, jim pomaga gospa Robin v najhujši sili.

Kakšna pa je pisateljska beda v Slovencih, kjer za svoje proizvode — časih sploh — nič ne dobimo! Obupno!

Književnost in umetnost.

»Ljubljanski Zvon«. Vsebina II. letošnjega zvezka: E. Gangl: Jutranja sonata. — Pesem. — Fr. Govekar: Suzana. Novela. — Adrijanin: Vzdihi. Pesem. — Dr. Simon Šubič: O zrakoplovstvu. — Dr. Ivan Robida: Odreci! Pesem. — Ivan Šubic: Iz pisem Jurja Šubica. — st. —: Prijatelju. Fesem. Ivan Prijatelj; Ruski roman in moderna francoska književnost. — Fr. Serafin: Elza. Novela. Književne novosti. Slovensko gledališče. Glasba. Upadabljavača umetnost Listek.

»Dom in svet« ilustriran list za umetnost in za znanstvo. Ureja dr. Francišek Lampe. Cena na leto 8 kron 40 h., za pol in četrt leta razmerno. Ta list prinaša poleg zanimive beletristične tvarine tudi lepe slike, deloma domače. Sosebno krasne so začetne vinjete. Mej drugim priobčuje gospod urednik poljudno modroslovno razpravo »o lepoti«. Razven te obseza zadnja IV. številka: Pravijo... Pesmi Silvina Sardenka. Za narod. Povest, spisal Mirovič. Šmarncnikar! Slika iz življenja. Spisal F. S. Finžgar. Drobline (Moj havelok, Prijatelj s cilindrom). Spisal Janko Barlé. Po maškeradi. Pesem, zložil E. — Kužne bolezni po nazorih sedanje znanosti. Spisal dr. Simon Šubič, dr. Ivana Ev. Kreka socialni pomenki. Književnost. Časopis. Razne stvari. Na platnicah: Pogovori. Slike: Fatima. (Portret). Studija. (W. Weis.) Gozdna idila. (Mihael M.) Samostan Melk ob Dunavu (K. Beneš.) Z nekdanjega kapucinskega samostana v Amalfiju. Cerkev sv. Antona v Padovi. (Jos. Beck) Tempel Sibilin v Tivoliju (Jos. Beck.)

»Prosvjete« je izšel 3. in 4. zvezek z zanimivo vsebino in krasnimi slikami.

V ljubljanskem slovenskem gledališču se je dne 13. svečana t. l. vršilo slavje tisoče slovenske predstave. Vspehi, ki jih je doseglo slovensko gledališče v kratki dobi svojega obstanka, so sijajni, in ves slovenski narod se jih more radovati. Vrše se tudi priprave za ustanovitev penzijskega fonda za slovenske igralce. To človekoljubno podjetje dela čast ljubljanskim Slovencem in bo pravi blagoslov za obnemogle gledališčne umetnike. Želimo kar največ podpirateljev.

Družba sv. Mohorja v Celovcu. Ta naša impozantna narodna družba pač ne potrebuje, da bi jo z Bog znaj kolikimi besedami priporočali. Nje mnogoletno delovanje se pač samo priporoča in prepričani smo, da noben zaveden Slovenec ali Slovenka ne bosta zabila svoje narodne dolžnosti ter bosta ostala, oziroma postala zvesta družbenika. Dovolili bi si le izreči mnenje, koje smo slišali že tudi od mnogih drugih, da bi namreč slavno družbeno vodstvo moralo več skrbí obračati v to, da bi bil leposlovni del družbenih knjig boljši. Nikakor bi se o tem ne smelo ogibati prevodov; saj kar je dobro, ostane dobro, in boljše je dobro v prevodu nego slabo v izvrniku. Saj ima skupna slovanska literatura toliko

prekrasnih leposlovnih del, ki bi v dobrem prevodu lahko postala last najširših slo, ev v Slovencih, ki bi se divili ob njih in bili vodstvu družbe sv. Mohorja gotovo iz dna srca hvaležni za podane jim literarne zaklade. Tako bi družba sv. Mohorja napredovala ne le kvantitativno, marveč tudi kulturno. Letos se praznuje stoletnica družbinega ustanovitelja velezaslužnega, vzornega rodoljuba Martina Slomškega. Kakor posnemamo iz »vabila«, pokloni družba letos svojim udom te-le knjige:

»Anton Martin Slomšek«, »Zgodbe sv. pisma«, VII. snopič, »Priprava na smrt«, »Slovenska pesmarica«, II. zvezek »Slovenske večernice«, 52 zvezek. »Koledar« za l. 1901.

V zameno oziroma na ogled je dobilo naše uredništvo sledeče liste:

»Ženski Listy«, glasilo češkega ženskega društva, tiskarna Rosendorf in drug v Pragi, Vodičkova ul. Naročnina 4 K.

Iz vsebine 3. zvezka omenjamo: Karolina Svetlá o ženah; Spomini na Marijo Spindlerovo. Listek je jako bogat in zanimiv. List priporočamo najtopleje.

»D o m a ć i c a«, organ ženskega društva in nje govih podružnic, Belgrad, kralj. srbska tiskarna. Vsebina prve številke t. l. je naslednja: 1900. — Duša neizmerne morja. — Iz mojih spominov. — Delovanje ženskega društva in podružnic. — Narodno zdravje. — Lističi. — Za dom. — Reki. Naročnina 6 dinarov na leto.

»Ženski Svet«, list dobredelnih zadrug Srbkinj, Novi Sad, Gjorgje Joković, naročnina 2 K na leto. Iz vsebine 1. štev. navajamo: Žensko vprašanje ob zori 20. stoletja. — Pozdrav, pesem. — Bratska pisma. — Dopisi. — Govor ge. Savke Subotić (na zborovanju Zadruga Srbkinj v Zemunu). — Izvor pesmam, pesem. — Srce in morje, pesem. — Beleške, — Jesen, pesem. — Listek: Sestanek, Turgenjev. — Kovček, z raznim drobižem. —

»Z o r a«, list za zabavo pouk, in književnost, v Mostaru, II. letnik, naročnina 8 K na leto. Vsebina tega moderno urejenega lista je zanimiva in mnogovrstna. Razven pesmi in pripovedi prinaša članke, pisma, aforizme, ocene in bogato kroniko. List prav toplo priporočamo vsem, ki so vajeni cirilice.

Razgovori.

»Slovenke« prva številka tega letnika je provzročila toliko hrupa, kakor še morda izza dobe reformacije nobena druga slovenska publikacija. Kakor na povelje jo je dobro organizirano slovensko novinstvo, ki je ovito v plašč »krščanske« ljubezni, jelo napadati, kakor da bi bila utelešeno brezverstvo, mokraštvo in podlost.

Nič dobrega niso našli na njej ti »krščanski« listi — lucus a non lucendo, — a baš to dela, da se njih sodba nepristranskemu občinstvu mora zdeti — sumljiva.

Človek pride res v skušnjavo, da bi za polena vračal polena, a to le v prvem trenutku, ko se v človeku oglašča tista prirojena nagnjenost k slabemu. Po kratkem treznem premišljanju pa se pride do prepričanja, da je tako pisarenje skrajnje malenkostno in nedostojno in torej posnemanja nevredno. Posebno karakteristično o teh napadih pa je tisto izvestno domnevanje in tisto mahanje po nekem grmu, v katerem pa ni zajca. Človek se mora res čuditi, kako zelo se časih motijo ljudje in kako zelo se strašijo pred — fantomi. Ti ljubi Bog, ako je kdo osebno znan s kako politično osebo, vendar še ni treba, da bi sprejel nje politično barvo ali, če hočete, prepričanje. Čegar prepričanje je tako trhlo in slabotno, da ga porazi vsaka nasprotna sapica, ta ima pač jako žalostno prepričanje. Nasprotno pa se nam zdi jako koristno, ako se z raznih stališč stvarno debatira o raznih velikih in malih vprašanjih, ker se tako bistrijo pojmi. In na tako debatiranje se je

računalo tudi pri »Slovenki«. Saj s tem, da se priobči ta ali ona razprava, še vendar ni rečeno, da je ista neovržna resnica, ki se komurkoli vsiljuje. Le razmišlja naj o razpravi, kogar zanima, in potem naj si sam dela svoje zaključke in naj jih stavi v paralelo z onimi v razpravi. Tako smo mislili, ko smo priobčili Daničin spis »Svobodna ljubezen in zakon«. V tem spisu se je gospa spisateljica dotaknila velepomembnega vprašanja, s katerim se bavijo razni veliki duhovi, in bi nikakor ne škodilo, da bi se o njem razpravljalo tudi pri nas. Saj to smo pač vedeli že v naprej, da se v vsem s tem člankom ne bodo strinjali čitatelji »Slovenke«, in tega niti želeli nismo. A mnogo točk je v tem spisu takih, da jih mora podpisati vsakdor brez ozira na politično mišljenje; že radi tega ima spis pravico do javnosti. Vse drugo pa naj bi se vzelo na rešeto, in mi bi bili le hvaležni, da bi se stvarno bavilo s to razpravo slovensko časništvo, da bi bilo čim več jasnosti tudi glede tega vprašanja, a neodpustno je napadanje, ali prav za prav bojkotiranje, kakoršno so uprizorili napram »Slovenke« naši »krščanski« listi, ki so si menda stavili nalogo, da uničijo naš list.

Le pomislimo, kaj so že vse uprizorili proti listu in vsemu, kar je z njim v zvezi. Še ni izišla prva številka, že so sumničili osebo urednice in njene zmožnosti; ko to ni napravilo na izdajatelje in lastnike zaželjenega utisa, lotili so se naročnic, češ, krščanske žene pozor! V nobeni krščanski hiši bi ne smeli trpeti »Slovenke«! Tudi sotrudnikov so se lo-

tili. Apelirali so na njih čast in poštenost, ki jim mora prepovedati sodelovanje pri takem listu. Napadali so tudi slovensko novinarstvo, ki je bilo tako neprevidno, da ni trobilo s »krščanskim« v isti rog.

To ravnanje pač res ni krščansko, pa zato tudi ne gre povoljno izpod rok. Mi dobivamo dan za dnevom novih naročnikov in novih priznanj. Tako smo dobili že priznanje za prvo številko »Slovenke« iz Prage, z Dunaja, s Koroškega, Štajerskega, iz Ljubljane in več drugih slovenskih krajev. Čestita se nam na napredku »Slovenke« ter se nas spodbuja, da ostanemo i v bodoče tako svobodoljubni.

Naše nasprotnike pa prosimo, naj mesto da hlastajo po naših naročnikih in sotrudnikih, raje napišejo kaj pametnega in nam pošljejo, da priobčimo. S tem bodo gotovo več koristili tudi sami svoji stvari, kakor pa s tistim slepim in »bursikoznim« napadanjem, ki nas bi kmalu dovelo na domnevanje (!), da pripravljajo pot drugemu ženskemu listu, ki bo izhajal v njihovi sredi.

Da pokažemo, da nam je res samo za stvar in da se ne bojimo različnih mnenj, otvarjamo na tem mestu »Razgovore«, kjer bode vsakemu naših naročnikov dovoljeno izražati svoje mnenje o člankih »Slovenke« objektivno in v dostojni obliki, ter pričenjamo takoj z nastopnim pismom :

Slavno uredništvo!

V zasebnem pismu me je prosil gospod odgovorni urednik Klemenčič, naj mu odkritosrčno povem svojo sodbo o novi »Slovenki«; tej prošnji rad ustrezem ter apeliram na Vašo lojalnost, da natisnite moje pismo v svojem listu.

»Svobodna ljubezen in zakon«, »Žensko vprašanje« — te dve razpravi otvarjata letošnjo »Slovenko«, životopis vrle slovenske žene Franciške Stranécke stoji na tretjem mestu; ospredje zavzema po takem socijalno (v obče človeško) vprašanje, v ozadju se skriva — slovenstvo in slovanstvo.

Kdor pozna ženstvo, mi pritegne, da v ženski duši prevladuje osebna ali človeška stran in da se spod nje silo težko pribori na dan čut za splošnost, za domovino; nekaj je tega kriva morebiti ženska narava sama, nekaj pa omejenost razmer, v katerih živi; te jo le redkokedaj spravijo v družbo, ki se navdušuje za eno idejo, v kateri bi se mogla čutiti le del celote.

Faktične razmere so take, da skoro nobeno »glasilo« ni glasilo, izraz splošnega mnenja, ampak da podaja le misli izvoljenih ljudij, ki žele uplivati

in res uplivajo na vse druge, kakor se jim zdi potrebno.

Priliko imam, opazovati naš mladi ženski naraščaj, ter konstatiram kot svojo izkušnjo: ženske so pač, ženske z vsemi dobrimi in slabimi lastnostmi, pogrešam pa pogosto — Slovenk!!

Slovenke nam je treba vzgojiti, ženske z narodnim čuvstvom, to mi mora pripoznati vsakdo ki opazuje naš narodni razvoj.

Zato bi jaz obrnil vrsto člankov ter prvo mesto odkazal — vrli slovanski ženi.

Vsiljuoč slovenstvo, ne boste oktroirali nič bolj subjektivnih misli, nego če tradirate o svobodni ljubezni itd.; taki spisi do zdaj niso odmev mišljenja našega ženstva; večina ga je vneta za »plemenito, pobožno, varčno devo, ki z nedolžnim in veselim očesom zre na življenje ter zaupljivo povzdiguje v nebo hvaležen pogled«; večina naših soprog ima še vedno dosti dela doma zase in za svoje hčere — marsikatera ga ne mara iskati, in le za njo nastane vprašanje o svobodni ljubezni akutno; odstrani oni »ne mara«, in izgine tudi kritično vprašanje...

Dosti res aktualnih stvari bi bilo treba rešiti; o praznih fantomih pa govori tisti, ki riše »daljno, daljno prihodnjost, ko bode ves svet preobražen, ko bode zavladalo splošno bogastvo in bode izginila razlika stanov, ko bode vsa družba le družba naobražencev« (Slov. 1900, str. 4) — v nič se izgube take razprave, če pisatelj končno sam prizna: »Ne vemo, ali človeštvo sploh kedaj dočaka idealno stanje te zlate dobe«. No, zakaj pa o takih rečeh na dolgo in široko govoriti, ki nimajo realne podlage; take ideale so še slikali stari, stari socijalisti — danes se jim smeje vsak resni socijalist.

Ker pogreša realne podlage iz sedanjega življenja, je članek o svobodni ljubezni sila medel in lahko moti medle duhove...

Takih splošnih fraz nas Bog varuj... in anahronizmov!

Snov in oblika razprave o svobodni ljubezni pričata, da je to tuja rastlina, ki je z vsem trudom prestavljena na domače gredice.

Želim si, da mi odslej pošiljate — »Slovenko«, ki bo v lepi domači obleki glasno pričala slovanstvo in se z domačo zgovornostjo borila za svoje pravice v konkretnih razmerah, ne premlevala praznih abstrakcij — ne pošiljajte mi »Socialistinje«, ampak »Slovenko«.

Ljubljana, 25. febr. 1900.

Fr. Ilešič.

Oglasi.

Oglasi se računajo po vrstah v petitu in sicer za enkratno objavo po 16 stot., za 6 kratno 12 stot. in za 12 kratno po 8 stot. za vsako vrsto, ali dotični prostor. Naročila na oglaševanje sprejema uprava „Slovenke“ v Trstu (Via Molino piccolo št. 3).

Jaz Ana Csillag

s svojimi 185 centimetrov dolgimi Loreley-lasmi dobila sem jih vsled 14-mesečne uporabe svoje samoznajdene pomade. To so najslavitiše avtoritete priznale za jedino sredstvo, ki ne provzroča izpadanja las, povspesuje rast istih, poživlja lasnik povspesuje pri gospodih polno močno rast brk ter daje že po kratki uporabi lasem na glavi kakor tudi brkam naraven lesk ter polnost in ohrani te pred zgodnjim osivljenjem do najvišje starosti.

Cena lončka 1 glđ., 2 glđ., 3 glđ., 5 glđ.

Pošiljam po pošti vsak dan, ako se znesek naprej pošlje ali pa s poštnim povzetjem povsem svetu iz tovarne, kamor naj se pošiljajo vsa naročila.

Ana Csillag

Dunaj I., Seilergasse 5.

Najboljše kosilo in večerja

je iz testenin „Prve kranjske tovarne testenin Žnidaršič & Valenčič v Il. Bistrici“ po njih izbornem okusu, obilni redilnosti, nizki ceni in jednostavnem pripravljanju. Zahtevajte jih v vseh predajalnicah jestvin.

Pri našem upravnistvu je dobiti:

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja Avgust Šenoa, v slov. prevodu.

Cena 35 kr., po pošti 5 kr. več.

Cenjena gospodinja!

Ne dajte si vsiljevati drugih izdelkov cikorij, ampak zahtevajte povsod najboljši pridek k pravej bobovi kavi, to je cikorija ali: kava družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani.

Dobiva se povsod.

Glavna zaloga pri IVANU JEBAČINU v Ljubljani.

Najlepša hrvatska pripoved

A. Šenoa

Baron Jvica

poslovenil Večeslavov

se dobi za 40 stotink, po pošti 6 stotink več pri upravnistvu našega lista.

Zaloga in tovarna

pohištva vsake vrste

od

Aleksandra Levi Minzi v Trstu

✱ Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje). ✱

Bogat izbor: tapetarij, zreal in slik.

Ilustriran cenik gratis in franko.

Cene brez konkurence.

Blago postavi se na brod ali železnico franko.

Cenilniki
zastonj
in franko

Šivalnih strojev tovarniška zaloga

Ivana Jax-a

v Ljubljani

Dunajska cesta št. 13.

priporoča svoje pripoznano najboljše

šivalne stroje

za domačo porabo in obrtniške potrebe.

Odlikovan fotografski

atelier A. Jerkič

v Gorici. — Travnik št. 11.

prevzema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela. Krasno dovršene foto rafije v naravi 10—15 glđ., po vsaki poslani fotografiji; družinske in druge skupine, razglede.

Manjše fotografije od 1—3 glđ., 6 komadov z neprelosljivo, umetniško dovršenostjo izdelane na vse mogoče papirje, na porcelan, žid, platno itd. itd.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje 20—25 glđ. tisoč.

Na zahtevo se pride fotografovat dotični kraj.

